

2010

12 oktober
Universiteit Utrecht

Internationale
Betrekkingen in
Historisch Perspectief

Koen Böhm
Studentnummer:
3006123

Begeleider:
Prof. Dr. D.A. Hellema

[HOMORECHTEN IN DE EU EN DE ACP]

Inhoudsopgave

Inleiding	2.
Europa en homorechten	5.
ACP en anti-homowetgeving	12.
ACP nu	16.
Mensenrechten en homorechten	21.
ACP/EU en homorechten	37.
Conclusie	44.
Literatuurlijst	46.

Inleiding

Men hoeft de krant maar open te slaan om een schending van één of ander mensenrecht tegen te komen. Op het moment van schrijven is het openslaan van de krant niet eens nodig. Vandaag, 15 september 2010 kopt de Volkskrant met grote letters: *EU: uitzetten Roma is schandelijk*. Een artikel naar aanleiding van het Franse beleid om specifiek Roma zigeuners uit te zetten.¹ Dat terwijl de Universele Verklaring voor de Rechten van de Mens maar liefst 62 jaar geleden door de Verenigde Naties is opgesteld. Kennelijk is het tot op de dag van vandaag nog niet gelukt om de waarden van dit document tot alles en iedereen door te laten dringen. De verklaring is dan ook van begin af aan controversieel geweest. Westers imperialisme is bijvoorbeeld een van de termen die aan het document hangen. Want hoewel ondertekend en erkend door ieder land ter wereld, heeft niet ieder land het document mee helpen opstellen. Dit zou ook onmogelijk zijn, aangezien de meeste staten pas vele jaren later ontstonden. Het gevolg is echter wel dat het Westen bij het opstellen onevenredig vertegenwoordigd was.

Toch heeft dus ieder land dit document ondertekend, daarmee zou de kous af kunnen zijn. Maar getuige de vele mensenrechtenschendingen is dit bij lange na niet het geval. Nog steeds zijn er groepen waarvan consequent de rechten worden geschonden. Een van deze groepen is die met een andere seksuele geaardheid. In vele landen zijn homoseksuele praktijken bij wet verboden. Iets wat de Europese Unie tegen de borst stuit en waartegen ook geagendeerd wordt. Een van de platformen waarbij dit gebeurt is het parlement dat de EU deelt met de African, Caribbean, Pacific (ACP) Group of States. De ACP en de EU hebben vrij recent onderhandeld over herzieningen van het verdrag dat de basis legde voor het parlement; het Cotonou-verdrag. Het Europees parlement had de hoofdonderhandelaar opgedragen om in dit document ook de rechten van homoseksuelen expliciet te benoemen. Dit is er uiteindelijk niet ingekomen, de ACP was pertinent tegen. Opvallend is dat niet, veel landen die lid zijn van de ACP zijn juist die staten die homoseksuele praktijken verbieden. De vraag die centraal zal

¹ Marc Peepkorn, 'EU: uitzetten Roma is schandelijk', *de Volkskrant* 15 september (2010).

staan is dan ook hoe dit komt. Hoe komt het dat de EU wel homorechten respecteert en de ACP niet?

Bij het beantwoorden van deze vraag zal blijken dat homorechten en mensenrechten in het algemeen veel met elkaar gemeen hebben. Beiden worden als iets Westers gezien en worden vaak via culturele argumenten weerlegd. Hiermee bedoelend dat tegenstanders van homo cq mensenrechten zich vaak beroepen op het gegeven dat beide rechten niet tot hun cultuur behoren. Dat ze opgelegd zijn door andere mogendheden. Het is dan ook het doel om deze argumenten te benoemen en aan te tonen dat historisch gezien de vork toch anders in de steel zit. Zo zal uit het eerste hoofdstuk blijken dat de Christelijke Kerk vrij weinig van doen had met de totstandkoming van homofobe wetten in Europa. Doordat het Christendom echter wel als vehikel werd gebruikt om deze wetten voor elkaar te krijgen, is men later gaan geloven dat de Kerk en de 'strijd' tegen homoseksualiteit een en hetzelfde is. In het tweede en derde hoofdstuk zal blijken dat de wetten in met name Afrika niet zijn opgesteld door Afrikanen zelf, maar door hun kolonisten. Sterker nog; het zal aangetoond worden dat homoseksualiteit niet vreemd was op het Afrikaanse continent, maar het geloof vandaag dat het dat wel is, desastreuze gevolgen heeft. Het zal opvallen dat bij zowel de totstandkoming van homofobe wetten in Europa als Afrika ze van bovenaf zijn opgelegd, maar dat gaandeweg men is gaan geloven dat ze deel uitmaken van een bepaalde cultuur. In Europa die van de Kerk en het Christendom, in Afrika die van de eigen Afrikaanse cultuur. Deze drie hoofdstukken zijn de opmaat voor het vierde en vijfde hoofdstuk waar dieper ingegaan zal worden op de plek die homorechten innemen in het bestel dat mensenrechten heet en hoe de EU probeert om deze rechten te verspreiden in die gebieden waar deze nog niet evident zijn.

Het zal blijken dat homorechten in feite als lakmoesproef van de mensenrechten beschouwd kan worden. Moet men namelijk als het Westen ieder mensenrecht najagen of genoeg nemen met per regio bepaalde verschillen in de toepassing van de Verklaring voor de Rechten van de Mens? Met als gevolg dat bepaalde groepen buiten de mensenrechten gelaten zullen worden. Het narratief van de EU om homorechten voor elkaar te krijgen speelt zich nagenoeg alleen af via de door mensenrechten schendende staten ondertekende verdragen. Keer op keer

beroept de EU zich hierop, maar werkt dit wel? Moet men het wellicht niet over een andere boeg gooien en in eerste instantie het voor elkaar proberen te krijgen dat zowel mensenrechten als homorechten niet meer gezien worden als iets van buitenaf, maar juist als iets dat intrinsiek onderdeel uitmaakt van de eigen cultuur en maatschappij.

Europa en homorechten

Vandaag de dag zijn de juridische rechten van seksuele minderheden in grote delen van Europa gegarandeerd. Deze ontwikkeling heeft vooral na de Tweede Wereldoorlog plaatsgevonden. Dat dit niet zonder slag of stoot is gegaan, blijkt wel uit de vele protesten tegen homo-emancipatie die er in de afgelopen zestig jaar zijn geweest. Deze protesten hadden in Europa vooral een religieuze grondslag. De Katholieke Kerk keurt nog steeds in principe homoseksualiteit af, maar is tegenwoordig wel tegen criminalisering.² Het opvallende is dat met de komst van het Christendom naar Europa en de uiteindelijke omarming van de Romeinse keizer in de vierde eeuw na Christus wetten tegen sodomie niet meteen werden ingevoerd. Sterker nog; pas tussen 1250 en 1300 werd Europa overstroomd door wetten die sodomie verboden. Dit was dus vele eeuwen nadat het Christendom de officiële religie van Europa was geworden. Dat wat als evident wordt gezien, Christendom en homofobie, had dus minder met elkaar te maken dan gedacht. Echter het Christendom was wel vaak het vehikel waarop de homofobe wetten werden ingevoerd. De vraag rijst dan op wat de echte redenen voor die wetten waren, hoe het komt dat het Christendom tegenwoordig als homofob wordt gezien en als laatste, wat de omslag bracht naar de homo-emancipatie die in de afgelopen tijd heeft plaatsgevonden. Het zal blijken dat homoseksualiteit, net zoals andere minderheden, in eerste instantie werd gebruikt om vijanden in een kwaad daglicht te stellen en later werd bestreden vanwege het simpel anders zijn dan de meerderheid. Echter, doordat het Christendom vaak wel als argumentatie werd gebruikt voor homofobe wetten, zag men gaandeweg het beeld ontstaan dat de bestrijding van homoseksualiteit een onderdeel was van die religie. Vandaar dat wetten die sodomie verboden, pas werden losgelaten bij de opkomst van de seculiere staat. Dat verklaart ook waarom heden ten dage kritiek gericht tegen homoseksualiteit vooral religieus gestoeld is.

² Human Rights Watch, 'UN: Landmark Meeting Denounces Rights Abused on Sexual Orientation, Gender Identity. Holy See Condemns Criminalization of Homosexual Conduct', op: www.hrw.org 11 December (2009).

De opkomst van het Christendom en antipathie tegen homo's liepen echter wel gelijk in de Oudheid. Maar zoals John Boswell schrijft in zowat het enige boek dat verschenen is handelend over de oudheid en homoseksualiteit *Christianity, Social Tolerance and Homosexuality* komt dit sentiment niet zozeer voort uit het Christendom, maar uit een breder gedragen aversie. Zowat alle grote filosofieën werden aan het begin van de vierde eeuw na Christus intoleranter als het ging om homoseksualiteit,³ wat uiteindelijk in 390 na Christus resulteerde in de eerste wet tegen homoseksualiteit. Dit was echter niet meteen een verbod op homoseksualiteit, maar een verbod op het dwingen van of verkopen van mannen in de prostitutie.⁴ Deze ommekeer in seksuele tolerantie kwam waarschijnlijk voort vanuit een verandering van de basis van de samenleving. Het Romeinse Rijk werd van een urbane samenleving een rurale. De veranderingen die dit in moraliteit teweegbracht werden geuit in leiders die ethisch en politiek gezien minder tolerant waren dan hun voorgangers.⁵ Het zou echter tot het jaar 533 duren voordat homoseksualiteit officieel werd verboden. Justinianus plaatste het in dezelfde wet die overspel verbood, waarmee het bestraft werd met de dood. Alhoewel de officiële redenering voor deze wet op Christelijke grondslagen gestoeld was, is het twijfelachtig of Christelijke motieven de daadwerkelijke redenen waren voor deze wetgeving. Bijna alle wetten die door de keizers van het Byzantijnse Rijk werden ingevoerd, waren officieel ingegeven door Christelijke regels. Maar Justinianus had bij de invoering van de wet van 533 niet de steun van de Kerk. Opvallend was ook dat de meest prominente slachtoffers van het nieuwe beleid juist de bisschoppen zelf waren. Het lijkt er dan ook op dat Justinianus de sodomiewet vooral gebruikte als middel tegen persoonlijke vijanden.⁶

In West-Europa werd de eerste wet tegen sodomie ingevoerd door de Visigothen in 650. Ook hier speelde de Kerk geen rol in de wetgeving.⁷ Maar de invoering van deze wetten betekende nog niet dat homo's ook echt vervolgd

³ John Boswell, *Christianity, Social Tolerance and Homosexuality Gay People in Western Europe from the Beginning of the Christian Era to the Fourteenth Century*, (Chicago 1980) 127 & 128.

⁴ Boswell, *Christianity, Social Tolerance* (Chicago 1980) 124.

⁵ Ibidem, 128.

⁶ Idem, 171-173.

⁷ Idem 174.

werden. Het omgekeerde was eerder het geval; homo's leefden in betrekkelijke vrijheid en in de middeleeuwen waren er genoeg gevallen bekend van homo's op belangrijke plekken. Men kan dan bijvoorbeeld denken aan Koning Richard I van Engeland of de bisschop van Toulon.⁸ Deze, als het ware, tolerantie verdween tussen 1250 en 1300. De reden voor deze ontwikkeling was waarschijnlijk de roep om meer eenheid naar aanleiding van de kruistochten. Na een lange periode van interne conflicten in Europa, hoopten religieuze en seculiere leiders Europa weer één te laten worden door het creëren van een gezamenlijke vijand; de niet-christelijke moslims.⁹ Dit had echter ook een bijeffect in de vorm van vervolging van minderheden in Europa zelf. Iedereen die niet voldeed aan de Christelijke norm liep kans om aangepakt te worden. Als eersten waren de Joden aan de beurt, al snel gevolgd door de kleinere Christelijke stromingen en iets later door de homoseksuelen, die vaak in verband werden gebracht met die stromingen.¹⁰ Wat ook meespeelde was de terugkeer van de codex van Justinianus, waarin dus het eerste verbod op sodomie was opgetekend. Deze terugkeer was niet toevallig doordat dit gebeurde in een tijd waarin een herwaardering van Romeinse werken en dus ook van de wetboeken plaatsvond.¹¹

De invloed van de kruistochten speelde ook nog op een ander vlak, behalve de poging tot het creëren van meer eenheid, een rol. Gedurende deze periode werd er ook gezocht naar zoveel mogelijk verschillen met de moslims. Een van de verschillen was de omgang met homoseksualiteit, waarin de moslims, in het algemeen, zeer tolerant in waren. Als tegenreactie gebeurde er in Europa precies het tegenovergestelde. De eerste wet tegen homoseksualiteit in deze periode werd dan ook opgetekend in het koninkrijk van Jeruzalem enkele tientallen jaren na de eerste kruistocht.¹² Het duurde echter meer dan honderd jaar voordat de rest van Europa volgde, te weten tussen 1250 en 1350. In de tussentijd vond wel het eerste concilie plaats waarin homoseksualiteit veroordeeld werd; het Derde Lateraanse Concilie.¹³

⁸ John P. McKay, Bennet D. Hill, John Buckler, *A History of Western Society*, (Boston, 1998) 438.

⁹ Boswell, *Christianity, Social Tolerance* (Chicago 1980) 272.

¹⁰ Ibidem 273-277.

¹¹ Idem 271.

¹² Ibidem 281.

¹³ Idem, 277.

Het einde van een tolerant tijdperk was ingeluid. In 1100 kon een openlijke homoseksueel nog een positie van macht bekleden, in 1300 werd hij bestraft met de doodstraf.¹⁴

Dat homoseksualiteit sindsdien als een ernstig gevaar werd gezien, kan duidelijk worden gemaakt aan de hand van Florence in de vijftiende eeuw. Daar werd in 1432 een commissie samengesteld die als enige doel had om de kwalijke praktijk van sodomie uit te roeien. Deze commissie zou zeventig jaar bestaan en in die tijd maar liefst 17.000 mannen verdenken van sodomie. Dit op een bevolking van 40.000.¹⁵ Een ware heksenjacht tegen sodomie was dus losgebroken.

Het verbod op sodomie zou in vele Europese wetboeken blijven staan totdat Napoleon het eruit haalde in 1791. Door de nadruk die gelegd werd op de scheiding van Kerk en Staat werd seks tussen twee mensen van hetzelfde geslacht gezien als een privéaangelegenheid en dus iets waar de Staat zich niet mee te bemoeien had.¹⁶ Door zijn veroveringen werd dit verbod uit meer dan alleen de Franse wetboeken gehaald, ook Nederland maakte vrijwillige homoseksuele praktijken tussen twee volwassenen legaal op het moment dat het geannexeerd werd door Frankrijk in 1809. Dit betekende ook dat in de kolonies van beide landen homoseksualiteit niet langer strafbaar zou zijn. Dit was echter maar een gedeelte van Europa; in Duitsland werd vanaf Bismarck homoseksualiteit wel strafbaar en ook Groot-Brittannië en zijn koloniale Rijk zagen strengere wetgeving tegen homoseksualiteit in de negentiende eeuw.¹⁷ Hierbij moet trouwens wel worden aangetekend dat de term homoseksualiteit pas ontstaan is in 1869¹⁸, daarvoor was het vooral sodomie dat verboden was. Het ontstaan van deze term is echter wel van belang voor de acceptatie van homoseksuelen. De homoseksueel werd een persoon met een aandoening waaraan hij niets kon doen. Seksuele contacten met mensen van

¹⁴ Idem, 295.

¹⁵ John P. McKay, *A History of*, (Boston, 1998) 532.

¹⁶ Bert Boelaars, 'Urgency and Strategy: Homosexual Men and Women in the First Half of the Twentieth Century', in: Ireen Dubbel, André Hielkema (ed.) *Urgency Required. Gay and Lesbian Rights are Human Rights*, (Den Haag 2010) 10-21, aldaar 16.

¹⁷ Human Rights Watch, *This Alien Legacy. The Origins of "Sodomy" Laws in British Colonialism*, (New York 2008) 6 & 7.

¹⁸ Bert Boelaars, 'Urgency and Strategy' in: Ireen Dubbel (ed.), *Urgency Required*, (Den Haag 2010) 10-21, aldaar 10.

hetzelfde geslacht werd dus niet langer meer gezien als een puur vrijwillige keus van in principe heteroseksuele mensen. Voordat acceptatie kwam, was er echter eerst wel een periode waarin geprobeerd was homoseksuelen te genezen of juist strenger te bestraffen; zo werd in Nederland seks tussen twee mannen waarbij één onder de 21 was en de ander erboven strafbaar. Ter vergelijking: bij een heteroseksueel paar lag de scheidslijn op 16.¹⁹

Maar in de tweede helft van de twintigste eeuw spoelde de golf van decriminalisering door Europa. In de DDR werd homoseksualiteit legaal in 1957, West-Duitsland volgde in 1969, twee jaar nadat Engeland en Wales het uit hun strafboeken hadden gehaald.²⁰ Maar het niet meer strafbaar maken, wil nog niet zeggen dat homo's op dezelfde wettelijke voet stonden als hun heteroseksuele tijdsgenoten. Discriminatie van homoseksuelen was lange tijd nog niet wettelijk verboden en op vele vlakken hadden homoseksuelen niet dezelfde rechten, met als belangrijkste voorbeeld het recht om te trouwen. Een recht dat pas vrij recentelijk in een handvol landen tot stand is gekomen, beginnende met Nederland in 2001.²¹ Een wellicht belangrijker moment voor homoseksuelen was het Verdrag van Amsterdam in 1999. In dit verdrag droeg de Europese Unie zichzelf op om in iedere lidstaat discriminatie op gebied van seksuele oriëntatie te verbieden.²²

Al deze ontwikkelingen ten spijt heeft het nog niet geleid tot een algehele onvoorwaardelijke acceptatie in de EU. Hoewel wettelijk gezien homoseksuelen in vele landen nu gelijkwaardig zijn, is dit maatschappelijk gezien nog niet het geval. Zo was er recent nog het bericht dat een homostel weggepest was uit hun eigen buurt in Utrecht, puur en alleen maar vanwege hun seksuele voorkeur.²³ Maar ook in Polen is het klimaat nog niet daar dat homoseksuelen geaccepteerd worden. Dit komt met name door het bewind van de Kaczynski-tweeling. Lech Kaczynski was tot zijn noodlottige vliegtuigongeluk president van Polen, zijn tweelingbroer Jaroslaw tot 2007 premier. Onder hun bewind werden wetten opgesteld die homoseksuelen zou

¹⁹ Ibidem 10,11.

²⁰ Human Rights Watch, *This Alien Legacy*, (New York 2008) 7

²¹ Judith Schuyf, 'Act Naturally – That's Crazy Enough', in: Ireen Dubbel (ed.), *Urgency Required*, (Den Haag 2010) 22- 30, aldaar 26.

²² Peter Geschiere, 'Homosexuality in Cameroon. Identity and Persecution' in: Ireen Dubbel (ed.), *Urgency Required*, (Den Haag 2010) 126-131, aldaar 126.

²³ Charlotte Huisman, 'Homostel weggepest uit Utrecht', *de Volkskrant* 14 juni (2010).

verbieden om werkzaam te zijn in het onderwijs en weigerden ze het Europese Manifest van de Rechten van de Mens te ondertekenen waarin discriminatie op grond van seksuele oriëntatie verboden is. Vanwege de reden dat Polen cultureel anders is als het gaat om homorechten. Pas toen Jaroslaw moest aftreden en werd opgevolgd door Donald Tusk, werd de poging om homoseksuelen uit het onderwijs te weren stopgezet. Het Manifest moet echter nog wel steeds ondertekend worden.²⁴

Uit een recent onderzoek bleek ook dat vele EU-burgers bij lange na niet open staan voor homoseksualiteit. In het artikel 'Non-Discrimination towards homosexuality: The European Union's Policy and Citizens' Attitudes towards Homosexuality in 27 European Countries' vraagt Jürgen Gerhards aan inwoners van alle lidstaten of homoseksualiteit altijd gerechtvaardigd is. De respondenten konden hierop een antwoord geven door een cijfer tussen de één en de tien te geven, waarbij één voor nooit stond en tien voor altijd. De antwoorden liggen behoorlijk uiteen. Nederland geeft een 7.8, Zweden een 7.7, maar Roemenië komt niet verder dan een 1.9 en een land als Groot-Brittannië komt ook niet verder dan een 5.1.²⁵

Europa heeft dus vanaf de tweede helft van de twintigste eeuw flinke stappen gezet als het gaat om de rechten van mensen die op het gelijke geslacht vallen. In slechts enkele tientallen jaren is er op wettelijk gebied een discriminerende situatie stopgezet met wetten die homoseksuelen dezelfde rechten geven als heteroseksuelen. Waarbij moet worden aangetekend dat in veel landen homoseksuelen nog steeds niet mogen trouwen, maar dat daarvoor in de plaats wel een geregistreerd partnerschap bestaat. Het blijkt echter ook dat de strijd nog niet volledig gestreden is, in de EU alleen al blijft Polen hardnekkig zich verzetten tegen gelijke rechten en in de landen zelf is de sociale acceptatie soms ook nog ver te zoeken. De kritiek tegen homoseksualiteit in Europa is heden ten dage vooral gebaseerd op Christelijke gronden. Maar zoals is aangetoond is het ontstaan van

²⁴ Wendelmoet Boersema, 'The Tyranny of the Majority', in: Ireen Dubbel (ed.), *Urgency Required*, (Den Haag 2010) 280-283, aldaar 280.

²⁵ Jürgen Gerhards, 'Non-Discrimination towards homosexuality: The European Union's Policy and Citizens' Attitudes towards Homosexuality in 27 European Countries', *International Sociology* vol. 25 issue 5 (2010) 5-28, aldaar 10.

homofobe wetten niet zozeer het werk van het Christendom. Christelijke instanties volgden eerder de trend. Het Christendom speelde echter wel degelijk een rol in de argumentatie voor homofobe wetten. Homofobe wetten die pas tot stand kwamen in de dertiende eeuw. Al met al kan men door de geschiedenis heen golfbewegingen zien, met tot aan de 18^e eeuw een duidelijke tendens naar beneden en daarna een tendens naar boven. Vanaf het begin van het Christendom verslechterde de situatie voor homoseksuelen. Waarbij in eerste instantie repressieve wetten kwamen, maar daarna ontstond een tijdperk van tolerantie die pas in de 13^e eeuw zou eindigen met nieuwe repressieve wetten. Daarna werd de vervolging heviger, maar homoseksualiteit zou uiteindelijk door Napoleon uit het verdomhoekje worden gehaald en gedecriminaliseerd worden. Vanaf toen ging de golfbeweging naar boven. Waarbij de dalen bestonden uit de wetgevingen in Engeland en het feit dat homoseksualiteit gezien werd als een ziekte. Gek genoeg was dit ook een top, aangezien toen voor het eerst werd aangenomen dat homoseksualiteit iets was waar je niets aan kon doen. Dat het hoorde bij de mens. Toen dat besef echt goed was doorgedrongen kwam de echte trend naar boven met decriminalisering door heel Europa, waarbij het huidige dal nog wel bestaat uit sociale acceptatie. Door de trend naar boven van de afgelopen vijftig jaar kan wel gezegd worden dat als het gaat om gelijke rechten voor seksuele minderheden Europa verreweg het voortouw heeft genomen als men kijkt op een globale schaal.

ACP en anti-homowetgeving

Buiten Europa is de juridische strijd aangaande homoseksualiteit nog springlevend. Wereldwijd zijn er maar liefst 76 landen die homoseksuele praktijken verbieden, waarvan vijf landen de doodstraf hebben voor homoseksuelen. Van deze vijf landen bevinden zich er drie in het Midden-Oosten, te weten; Iran, Saoedi Arabië en Jemen. De andere twee zijn Soedan en Mauritanië.²⁶ Beide landen zijn lid van de African, Caribbean, Pacific Group of States (ACP). Bij de ACP horen ook nog 48 andere landen die op één of andere wijze homoseksualiteit verbieden, wat het totaal brengt op vijftig. De wetgeving aangaande homoseksualiteit in deze landen komt opvallend vaak overeen. Om dit te verklaren moet men teruggaan naar het kolonialisme, of om precies te zijn; teruggaan naar het Britse Rijk. Dat is dan ook wat in dit hoofdstuk gaat gebeuren. Er zal aangetoond worden dat de hedendaagse wetten opgelegd zijn van buitenaf en niet voorkomen vanuit Afrikaanse waarden. Sterker nog; het zal blijken dat homoseksualiteit niet vreemd was in Afrika en dat het pas bestreden werd door de kolonialisten. De gevolgen van deze 'strijd' voor de Afrikaanse homoseksueel zal behandeld worden in hoofdstuk drie, maar zoals gezegd zal eerst gekeken worden naar het ontstaan van de wet tegen sodomie.

In het voorgaande hoofdstuk is al gemeld dat Engeland een verbod op homoseksuele praktijken invoerde in de negentiende eeuw. Dit gebeurde om precies te zijn in 1861, alhoewel daarvoor al lang sprake was van wetgeving die dit verbod. Het probleem met die wetgeving was echter dat het zo vaag was dat het op meerdere manieren interpreteerbaar was. Zo werd in 1842 bij een rechtszaak een man aangeklaagd voor: "nasty, wicked, filthy, lewd, beastly, unnatural and sodomitical practices." Waarop de verdediging reageerde dat ze niet precies wisten welke misdaad de beste man nou precies begaan had.²⁷

²⁶ Daniel Ottoson, 'State-sponsored Homophobia, A World Survey of laws prohibiting same sex activity between consenting adults', *ILGA Report* (2010) 1-61, aldaar 3.

²⁷ Edward Coke, *The Third Part of the Institutes of the laws of England*, (1797) 58, als geciteerd door: Human Rights Watch, *This Alien Legacy*, (New York 2008) 15.

Om dit te voorkomen moest duidelijker wetgeving komen, een wet die pas negentien jaar na de rechtszaak werd ingediend. Engeland was rijkelijk laat met het invoeren, vooral als men kijkt naar zijn koloniën. In 1825 werd namelijk al de eerste duidelijke wet tegen sodomie voorgesteld in India. Dit had een reden; de koloniën werden gezien als de ideale groeiplaats voor dit soort sociale experimenten. Daar kon men rustig schaven aan de wet totdat hij perfect was en het kon worden ingevoerd in het vaderland. Daar had men namelijk geen last van lastige zaken zoals publieke opinie of een al ontwikkeld systeem van strafrecht (behalve dan die ingevoerd door de Engelsen zelf).²⁸

Dat de koloniën werden gezien als een ideaal laboratorium was niet de enige reden waarom juist daar de eerste sodomiewet werd ingevoerd. De wet was ook bedoeld ter bescherming van de moraal van de landen zelf, op twee manieren. Ten eerste moest het de kwalijke praktijk van de inboorlingen voorkomen die duidelijk Christelijke waarden bijgebracht moesten worden.²⁹ Ten tweede moest het voorkomen dat deze praktijk te enthousiast door de Britten zelf werd toegepast. De angst bestond dat Britse soldaten ver van huis en haard wel eens konden toegeven aan de normen van de kolonie. Normen die onder andere bestonden uit een acceptatie van sodomiepraktijken.³⁰

Maar was er dan wel sprake van wijdverspreide homoseksualiteit in de Britse koloniën? Zeker is dat homoseksualiteit niet vreemd was in deze gebieden. In maar liefst veertig van de 200 Afrikaanse samenlevingen kwamen huwelijken tussen vrouwen voor. Men kan hierin twee verschillende versies onderscheiden. Bij de één trouwde de vrouw met een andere vrouw namens een man, dit kon bijvoorbeeld haar eigen man zijn of een zoon. Bij de andere versie trouwde de vrouw als man zijnde. Dit had als voordeel dat kinderen van de vrouw die getrouwd werd nu als kinderen van de 'mannelijke' vrouw werden gezien, waarmee zij dus de 'stamvader' werd van een nieuwe familie. In deze versie was zelfs polygamie mogelijk. Op geen enkele manier verschilde dit met een 'normaal' huwelijk tussen een man en een

²⁸ Human Rights Watch, *This Alien Legacy*, (New York 2008) 15-16.

²⁹ Ibidem, 5

³⁰ Idem, 16.

vrouw.³¹ In prekoloniaal Buganda, wat later een protectoraat zou worden van Brits Uganda, was aan het hof sprake van een homoseksuele cultuur die veel gelijkenissen vertoonde met die van de Grieken en Romeinen. Jonge mannen werden naar het hof gestuurd om opgeleid te worden voor een leidende rol in de samenleving. Het was normaal dat deze jongelingen participeerden in homoseksuele praktijken, waarbij ze seksuele diensten verleenden aan hun meesters.³²

Deze praktijken moesten dus volgens de Britten worden stopgezet, met als eerste de Indiase wet tegen onnatuurlijke overtredingen, beter bekend als sectie 377 van het Indiase strafrecht. Zoals gezegd werd deze voorgesteld in 1825, maar het duurde maar liefst tot 1860 voordat het daadwerkelijk werd ingevoerd. Kennelijk was het ook in India niet makkelijk om een wet zoals deze in te voeren:

“Section 377: Unnatural offences – Whoever voluntarily has carnal intercourse against the order of nature with any man, woman or animal shall be punished with imprisonment for life, or with imprisonment...for a term which may extend to 10 years, and shall be liable to fine
Explanation – Penetration is sufficient to constitute the carnal intercourse necessary to the offence described in this Section.”³³

Vanuit India zou deze wet zich verspreiden over het Britse Rijk. Dit zou echter niet de enige versie zijn die zich in een Britse kolonie ontwikkelde. In 1901 kwam de Australische kolonie Queensland met een nieuwere versie. Hierbij was één belangrijk verschil: “ Any person who (...) permits a male person to have carnal knowledge of him or her against the order of nature, is guilty of a felony and is liable to imprisonment of fourteen years.”³⁴ Dit hield in dat vanaf nu beide partners strafbaar waren en niet alleen diegene die het daadwerkelijk deed.

Vooral deze versie zou zich verspreiden door het Britse gedeelte van Afrika, waarbij het opvalt dat door geheel Afrika een strijd werd gevoerd door de Britse

³¹ Saskia Wieringa, 'Lesbian Identity and Sexual Rights in the South: an Exploration' in: Ireen Dubbel (ed.), *Urgency Required*, (Den Haag 2010) 53-62, aldaar 56.

³² Kevin Ward, 'Same-Sex Relations in Africa and the Debate on Homosexuality in East African Anglicanism' in: *Anglican Theological Review* January 1 (2002) 81-111, aldaar 88.

³³ Human Rights Watch, *This Alien Legacy*, (New York 2008) 18.

³⁴ Ibidem, 22.

administrateurs voor of het invoeren van de Indiase variant of de Australische. Met andere woorden; de lokale bevolking had er weinig mee te maken.³⁵

Uiteindelijk zou één van deze twee wetten in de wetboeken worden neergepend van verschillende landen die later bij de ACP zouden behoren en die tot op de dag van vandaag het er nog steeds in hebben staan, te weten: Kiribati, Nauru, Papoea Nieuw Guinee, Salomon Eilanden, Tonga, Tuvalu, Samoa, Botswana, Gambia, Ghana, Kenia, Lesotho, Malawi, Mauritius, Nigeria, Seychellen, Siërra Leone, Somalië, Soedan, Tanzania, Oeganda, Zambia en Zimbabwe.³⁶

Dat zijn maar liefst 23 van de 50 landen van de ACP die beïnvloed werden door het Britse kolonialisme. Andere kolonisatoren hadden eenzelfde invloed. Hoewel Napoleon in zijn eigen land sodomie uit het wetboek had gehaald, werd het juist ingevoerd in Benin, Kameroen en Senegal, andere koloniën van Frankrijk bleven wel buiten schot. Dit met dezelfde reden als de Britten; de maatschappij moest gecontroleerd worden en excessen voorkomen. Ook de Duitsers voerden hun sodomiewet in hun paar koloniën in, zoals Namibië.³⁷

Engeland haalde homoseksuele praktijken uit het strafboek in 1967. Zeven jaar eerder had Groot-Brittannië zijn koloniën verloren. Ondanks dat deze wetgeving was ingevoerd door hun kolonisatoren heeft bijna geen één land toentertijd deze wet uit hun strafrecht gehaald. Zeven jaar later werd het voorbeeld van het voormalige moederland ook niet gevolgd. Sterker nog; heden ten dage wordt de wetgeving tegen sodomie gezien als intrinsiek Afrikaans, een manier om de Afrikaanse waarden te beschermen tegen het nu verdorven Westen die de Afrikaanse maatschappij probeert te corrumperen met zijn Westerse homoseksualiteit. Dat de wetten zijn ingevoerd door de Westerse mogendheden zonder ook maar enige inspraak van de lokale bewoners zelf, lijkt men compleet vergeten.

³⁵ Idem, 23.

³⁶ Idem, 6 en Daniel Ottoson, 'State-sponsored Homophobia, A World Survey of laws prohibiting same sex activity between consenting adults', *ILGA Report* (2010) .

³⁷ Human Rights Watch, *This Alien Legacy*, (New York 2008) 6 & 7.

ACP Nu

Kijkende naar de situatie van rechten voor seksuele minderheden in het heden, moet men vooral concluderen dat het in Afrika slecht gesteld is. Wetten tegen homoseksuele praktijken zijn bij lange na niet alleen aanwezig in Afrika, ook landen in de Cariben en de Pacific hebben ze, maar daar zijn ze meer een dode letter. In Afrika speelt de discussie, in Afrika wordt de wet af en toe nog toegepast.

Afrika heeft dan ook de meeste landen waar de wet stammend uit het koloniaal tijdperk nog steeds niet geschrapt is. Ook hier wordt die ene van oorsprong Britse wet in veel landen niet of nauwelijks toegepast, maar helaas zijn er genoeg voorbeelden te noemen waar het wel gebruikt wordt om mensen of op te pakken of om te demoniseren, om een populair woord te gebruiken.

Het laatste geval waar de wet gebruikt is om daadwerkelijk mensen te arresteren was in Malawi. Deze zaak is uitgebreid in de pers geweest en draaide om twee mannen die van plan waren om een huwelijksceremonie te houden. Deze ceremonie zou symbolisch zijn geweest, aangezien bij wet het onmogelijk is voor mannen om met elkaar te trouwen in Malawi. Ze hadden echter deze ceremonie wel aangekondigd en daarmee in de openbaarheid gebracht. Het gevolg van deze openbaarheid was dat beide mannen werden opgepakt en voor de rechter werden gebracht.³⁸ Deze oordeelde dat beiden een overtreding hadden begaan die tegen de Afrikaanse moraal inging en veroordeelde ze daarom tot veertien jaar gevangenisstraf.³⁹ Onder druk van Westerse mogendheden verleende de president van Malawi Bingu Wa Mutharika uiteindelijk gratie⁴⁰, daarmee een desastreuze straf voorkomend.

Maar niet alleen individuen vinden hinder van deze wet. In Kameroen vond in 2006 een campagne plaats die niet anders omschreven kan worden als een heksenjacht. Bij zijn jaarlijkse kersttoespraak had de Katholieke Aartsbisschop Victor Tonye Bakot verwezen naar de vrijheid die homoseksuelen hadden in de Europese

³⁸ Barry Bearak, 'Same-Sex Couple stir fears of a 'Gay-Agenda'', *New York Times* 13 februari (2010).

³⁹ Barry Bearak, 'Gay Couple in Malawi get Maximum Sentence of 14 Years in Prison', *New York Times* 20 mei (2010).

⁴⁰ ANP, 'President Malawi verleent homostel gratie', *de Volkskrant* 30 mei (2010).

Unie en daarbij gezegd dat een situatie zoals die daar plaatsvond onmogelijk was in Kameroen. Hij vond zelfs dat die ten allen male voorkomen moest worden. Hij riep dan ook op om homoseksualiteit tegen te gaan. Een krant was bereid om dit bijltje op te nemen en publiceerde een lijst van vijftig namen van mannen die verdacht werden van homoseksuele praktijken. Opvallend aan deze lijst was het aantal hoogwaardigheidsbekleders dat vertegenwoordigd werd; namen van ministers, popsterren en topsporters, allen werden beschuldigd van homoseksualiteit.⁴¹ Uiteindelijk zou het bij beschuldigingen blijven, maar het moge duidelijk zijn dat het middel om een persoon in een kwaad daglicht te stellen is om hem te beschuldigen van homoseksualiteit.

Dat homoseksualiteit leeft in Afrika moge ook duidelijk zijn aan de hand van twee andere voorbeelden. In één situatie werd het gebruikt door een parlementariër om zichzelf in het daglicht te zetten, in de andere om een hele groep op te hitsen tegen een groep mannen.

In het eerste geval gaat het om een parlementariër in Oeganda, die vrij recentelijk voorstelde om de wet tegen homoseksuele praktijken aan te scherpen. Hij deed dit zo fanatiek dat zelfs de Katholieke bisschoppen in Oeganda zich tegen het wetsvoorstel keerden.⁴² Zijn voorstel kwam er op neer dat mensen die betraapt werden op homoseksuele praktijken veroordeeld moesten worden tot een levenslange gevangenisstraf. Mensen die echter betraapt werden op 'zware homoseksualiteit' –dat wil zeggen, of meerdere keren betraapt of HIV - besmet en homoseksueel- zouden veroordeeld moeten worden tot de doodstraf. De wet zou het ook mogelijk maken om diegenen te veroordelen tot een gevangenisstraf van 3 a 5 jaar die kennis hadden van een homoseksueel in hun omgeving en dat niet zouden weten te melden binnen 24 uur.⁴³ Net zoals in Malawi het geval was ontstond er ook naar aanleiding van dit voorstel commotie in het Westen. Zo werd president

⁴¹ Andrew Meldrum, '50 Public figures named in gay witch hunt by Cameroon's papers', *The Guardian* 6 februari (2006).

⁴² Cyrian Kizito Lwanga, 'The Catholic Church in Uganda Against Homosexuality Bill', *www.radiosapientia.com* 23 december (2009).

⁴³ Human Rights Watch, 'Uganda: 'Anti-Homosexual' Bill Threatens Liberties and Human Rights Defenders', *www.hrw.org* 15 oktober (2009).

Musaveni erop aangesproken tijdens bijeenkomsten van de Commonwealth⁴⁴ en noemde president Barack Obama de wet 'odious'.⁴⁵ Het wetsvoorstel gaat waarschijnlijk een langzame dood sterven. Een commissie die moest bepalen of een wet grondwettelijk is of niet, heeft bepaald dat in dit geval dat niet het geval is en dat het daardoor onmogelijk is om in te voeren. De wet gaat dan ook hoogstwaarschijnlijk niet voor het parlement verschijnen.⁴⁶ De indruk kan echter niet ontweken worden dat dit een chique manier is om van een penibele situatie af te komen. President Musaveni is namelijk in het openbaar nooit de wet afgefallen, maar de internationale commotie was zo groot geworden dat het voor de positie van Oeganda in het internationale bestel onmogelijk zou zijn geworden om deze wet in te voeren. President Musaveni moest dus balanceren met aan de ene kant het Westen, en dan met name Zweden, dat dreigde minder geld te geven en aan de andere kant een onder de bevolking populair wetsvoorstel.⁴⁷

Want dat anti- homoseksuele acties populariteit genieten in Afrika blijkt wel uit een recente gebeurtenis in Kenia. In dit land ontstond een volksoproer gericht tegen homoseksualiteit. Het gerucht was de wereld in geholpen dat twee mannen van plan waren om, net zoals in Malawi, een huwelijksceremonie te houden. Dit kwam ook onder de oren van twee religieuze leiders, een Anglicaanse Aartsbisschop en een Imam, die opriepen om dit koste wat kost te voorkomen. Het gevolg van deze oproep was een meute waarvan het onduidelijk was hoe ver ze wilden gaan. Dat er uiteindelijk geen slachtoffers zijn gevallen is te danken aan de politie. Deze greep in door ogenschijnlijk de mannen die met elkaar wilden trouwen te arresteren, maar door deze ingreep hun leven redde. Eenmaal in de gevangenis kon de meute niet bij ze en een paar dagen later werden de mannen weer op vrije voeten gesteld.⁴⁸

⁴⁴ Xan Rice, 'Uganda Rows back on draconian anti-gay law after western outrage', *The Guardian* 14 januari (2010).

⁴⁵ Reuters, 'Obama condemns Uganda anti-gay bill as "odious"', *www.reuters.com* 4 februari (2010).

⁴⁶ Josh Kron, Uganda Panel Gives Setback to Antigay Bill', *New York Times* 8 Mei (2010).

⁴⁷ BBC, 'Uganda President Musaveni wary of anti-gay bill', *news.bbc.co.uk* 13 januari (2010).

⁴⁸ Human Rights Watch, 'Letter to the Government of Kenya on Recent Attacks against Health Workers and Activists', *www.hrw.org* 17 februari (2010).

Niet het gehele Afrikaanse continent is homofob. De uitzondering is Zuid-Afrika, die bijna als het ware als het beroemde dorpje van Asterix en Obelix eenzaam staat, omringd door naties die de rechten van seksuele minderheden niet garanderen, daar waar zij dat wel doen. Zuid-Afrika is zelfs het enige land ter wereld die de rechten van seksuele minderheden garandeert in zijn grondwet. Dit is uiteraard een vrij recente ontwikkeling, aangezien onder de Apartheid homoseksualiteit wel verboden was. Deze wet stamde zelfs nog uit de tijd dat het hedendaagse Zuid-Afrika een kolonie was van Nederland, waarbij het ook hier een toespeling van het lot was dat die wet nog zo lang bleef bestaan. De wet werd namelijk drie jaar nadat Nederland afstand had gedaan van de kolonie in Nederland zelf uit de wetboeken gehaald. Maar aangezien de kolonie in 1806 in Engelse handen was overgegaan, bleef die in Zuid-Afrika gewoon staan.⁴⁹ In 1996 kwam daar verandering in. Het einde van de Apartheid bracht ook rechten voor seksuele minderheden met zich mee. Dat dit gebeurde had veel te maken met Simon Tseko Nkoli, een antiapartheidsstrijder die vier jaar lang gevangen had gezeten. In de gevangenis kwam hij openlijk uit voor zijn homoseksualiteit, wat leidde tot verhitte discussies met zijn medegevangenen. Een discussie waarbij Nkoli aan het langste eind trok. Bij zijn begrafenis in 1998 zei de toenmalig minister van Defensie Moshua Lekota, die samen met Nkoli gevangen had gezeten, dan ook: "During those days, an awareness grew that in South Africa after apartheid, nobody should be excluded from equal rights. (...) When we sat down at the negotiation table it was self-evident that we would stand up for our homosexual comrades as well."⁵⁰ Doordat een verbod op discriminatie op grond van seksuele oriëntatie expliciet vermeld stond in de Zuid-Afrikaanse grondwet oordeelde het hooggerechtshof dat ze daarom ook het recht moesten hebben om te trouwen. Het hooggerechtshof gaf wel het parlement een jaar de tijd om de huwelijkswet aan te passen.⁵¹ Iets minder dan een jaar nadien werd het homohuwelijk legaal, om precies te zijn in december 2006, als eerste en tot nu toe enige Afrikaans land.⁵²

⁴⁹ Human Rights Watch, *This Alien Legacy*, (New York 2008) 6.

⁵⁰ Moshua Lekota, als geciteerd door: Bart Luirink, 'Behind the Mask', in: Ireen Dubbel (ed.), *Urgency Required*,(Den Haag 2010) 87-93, aldaar 90.

⁵¹ Michael Wines, 'Same-Sex Unions to Become Legal in South Africa', *New York Times* 2 december (2005).

⁵² Bart Luirink, 'Behind the Mask', in: Ireen Dubbel (ed.), *Urgency Required*,(Den Haag 2010) 87-93, aldaar 89.

Maar ook in Zuid-Afrika is het niet al goud wat er blinkt. Zo weigerde de Zuid-Afrikaanse regering in 2008 een verklaring van de VN te ondertekenen waarin de rechten van eenieder werden bevestigd, dus ook van homoseksuelen.⁵³ Vrij recentelijk is een vrouwelijke minister, Lulu Xingwana, weggelopen van een expositie die foto's van lesbische stellen tentoonstelde. Ze noemde de expositie: "immoral, offensive and going against nation-building".⁵⁴ Ook zijn er gevallen bekend van lesbische vrouwen die verkracht werden om ze zo te 'corrigeren'. Het beroemdste geval is hiervan Eudy Simelane, een vrouwelijke voetbalster die gruwelijk verkracht en vermoord is vanwege het feit dat ze openlijk lesbisch was. Veel van dit soort zaken worden niet of nauwelijks behandeld en zijn daardoor onbestraft.⁵⁵

Al met al kan men dus stellen dat het niet goed zit met de rechten van homoseksuelen in de ACP landen en dan vooral in Afrika. Het ziet er ook niet naar uit dat in de nabije toekomst deze wetten vaarwel worden gezegd. Oeganda is daar een goed voorbeeld van, waar in plaats van een verzwakking, een versteviging van de wet dreigde. Men kan zonder veel omwegen stellen dat Afrika homofob is. Homoseksualiteit wordt in dit continent dan ook gezien als iets van buiten. De rechter in Malawi die stelde dat homoseksualiteit tegen de Afrikaanse moraal ingaat, verwoorde een breed gedragen sentiment. Telkenmale wordt dit door hoogwaardigheidsbekleders benadrukt; homoseksualiteit komt uit het Westen en de Afrikaanse maatschappij moet hiertegen in bescherming worden genomen.⁵⁶ Koste wat kost.

⁵³ Human Rights Watch, 'UN: General Assemblée Statement Affirms Rights For All', *www.hrw.org* 18 december (2008).

⁵⁴ Lulu Xingwane, als geciteerd door: David Smith, 'South African minister describes lesbian photos as immoral', *The Guardian* 2 maart (2010).

⁵⁵ Annie Kelly, 'Raped and killed for being a lesbian: South Africa ignores 'corrective' attacks', *The Guardian* 12 maart (2009).

⁵⁶ Human Rights Watch, *This Alien Legacy*, (New York 2008) 9 & 10.

Mensenrechten en homorechten

In voorgaande hoofdstukken is gekeken naar de plaats van rechten van seksuele minderheden. Het werd duidelijk dat die bij lange na niet overal hetzelfde zijn. Daar waar de rechten in Europa erkend worden, is dat in het Zuidelijk Halfrond niet het geval. De redenering van de meeste regeringen komt erop neer dat homorechten niet gerespecteerd hoeven worden, omdat ze geen onderdeel uitmaken van de Rechten voor de Mens. Uiteraard zijn veel mensen het hier niet mee eens, maar toegegeven moet worden dat het wel een onderwerp van discussie is. Deze discussie loopt nagenoeg parallel met een andere, die draait om de vraag of het Westen andere maatschappijen wel zijn mensenrechten mag opdringen. Eigenlijk is de discussie omtrent homorechten hiervan een ideaal voorbeeld. In het Westen worden ze namelijk gezien als lakmoestest; heb je ze, dan ben je beschaafd, zo niet, dan moeten ze zo snel mogelijk ingevoerd worden.⁵⁷

Het is de bedoeling van dit hoofdstuk om op beide discussies dieper in te gaan. Als eerste door te kijken naar de voor en tegen argumenten voor het 'opdringen' van mensenrechten. Hierbij zal het opvallen dat op veel plekken mensenrechten wel worden nagestreefd, zij het met duidelijke culturele verschillen. Vervolgens zal er gekeken worden naar de precieze plek die homorechten innemen in het mensenrechtenbestel, waarbij uiteraard ook wordt gekeken naar de argumenten die tegen homorechten zijn.

Makau Mutua, professor aan de State University of New York en directeur van het mensenrechtencentrum van de Buffalo Law School, maakt in zijn artikel 'Standard Setting in Human Rights: critique and Prognosis' duidelijk dat de discussie over opdringen zo oud is als de Verklaring van de Rechten voor de Mens. Dit heeft alles te maken met de opzet van de Verenigde Naties in 1945 die in 1948 deze Verklaring uitvaardigde. In 1945 waren maar 51 landen lid, waarvan het merendeel westers.⁵⁸ De commissie die de Verklaring opstelde telde maar twee niet-Westerlingen, te

⁵⁷ Geschiere, 'Homosexuality in Cameroon', in: Ireen Dubbel (ed.), *Urgency Required*, (Den Haag 2010) 126-131, aldaar 129-130.

⁵⁸ Makau Mutua, 'Standard Setting in Human Rights: Critique and Prognosis', *Human Rights Quarterly* 29.3 (2007) 547-630, aldaar 553.

weten de Chinees P.C. Chang en de Libanees Charles Malik. Malik was echter een Christen en beiden waren geschoold aan Amerikaanse universiteiten.⁵⁹ Het document dat in 1948 het daglicht zag draagt dan ook volgens Mutua de sporen van Westerse filosofen in zich en dan met name John Locke:

“In liberal theory, individual rights act as a bar against the despotic proclivities of the state. It is on this theoretical foundation that international human rights law rises [...] Human rights law is therefore at its core an internationalization of the obligations of the liberal state.”⁶⁰

De vraag is dan natuurlijk of dit erg is. Het probleem schuilt hem in de universele claim die mensenrechten met zich meebrengen. Ze gelden voor alles en iedereen. Michael Ignatieff vindt dit een zwakte; juist door het feit dat ze universeel zijn, staan ze open voor kritiek van diegenen die dat niet kunnen accepteren. Deze kritiek richt zich op twee punten. Ten eerste punt bekritisieren sommigen de mensenrechten vanwege de duidelijke westerse oorsprong, ten tweede richt de kritiek zich op het verwijt dat de westerse landen mensenrechten gebruiken als vehikel ter promotie van hun eigen doeleinden.⁶¹

Mutua erkent dat Westerse waarden de totstandkoming van de Verklaring domineerden, maar ondanks dit noemt hij het wel het belangrijkste document op het gebied van de mensenrechten. The American Anthropological Association is het overigens niet met hem eens; de Verklaring heeft bewezen niet Westers te zijn, doordat ze overal ter wereld weerklank heeft gevonden.⁶²

Een goed voorbeeld van deze weerklank is het artikel van Navathem Pillay, de Hoge Commissaris voor de Rechten van de Mens van de VN, ‘Are Human Rights Universal?’. Zij omschrijft in dit artikel haar eigen levensloop, waarbij ze is opgeklommen van zwart meisje in het door Apartheid beheerste Zuid-Afrika tot de positie die ze nu bekleedt.⁶³ Zonder de Rechten voor de Mens was dit haar nooit

⁵⁹ Mutua, ‘Standard Setting’, *Human Rights* 29.3 (2007) 547-630, aldaar 554.

⁶⁰ Ibidem 549.

⁶¹ Miodrag A. Jovanović, Ivana Krstić, ‘Human Rights in the 21st Century: Between Crisis and a New Beginning’, in: Miodrag A. Jovanović, Ivana Krstić (ed.), *Human Rights Today, 60 years of the universal declaration* (Utrecht 2010) 3-20, aldaar 8.

⁶² Idem 555-556.

⁶³ Navathem Pillay, ‘Are Human Rights Universal?’, *UN Chronicle* No 2/3 (2008) 4-8, aldaar 5.

gelukt. Zij vond daarin de waarden die voor haar nodig waren om uit het apartheidsregime te klimmen. Ze zegt dan ook dat de Rechten van de Mens ontstaan zijn vanuit een gemeenschappelijk gevoel voor menselijkheid en voortkomen uit meerdere tradities, waardoor ze dus ondeelbaar en universeel zijn.⁶⁴ Met ondeelbaar wordt bedoeld dat het onmogelijk is om het ene mensenrecht wel te respecteren, maar de ander niet. Ze horen bij elkaar; ze vullen elkaar aan en ze versterken elkaar.

Juist dat ondeelbare is echter onderwerp van debat. Een debat dat uitstekend is uiteengezet in het artikel 'Is the Declaration of Human Rights Universal?' door Declan O'Sullivan, onderzoeker aan de Universiteit van Durham. De titel geeft al aan dat ook in dit artikel de universele claim het hoofdonderwerp van het artikel is. O'Sullivan maakt echter een onderscheid tussen mensenrechten waar geen debat over is, die door alles en iedereen geaccepteerd worden en die rechten die onder kritiek staan. Zij die alle rechten accepteren en ondeelbaar vinden noemt hij Universetalisten, aan de andere kant staan de Cultureel Relativisten.

De Cultureel Relativisten vinden dat moraliteit voortkomt uit een bepaalde cultuur. Iedere cultuur heeft zijn eigen waarden en dus zijn eigen moraliteit. Een universele moraliteit bestaat dus per definitie niet. Volgens die redenering is het Verdrag voor de Rechten van de Mens niet meer dan de wil van het Westen opgelegd aan andere culturen.⁶⁵ Als tegenargument wordt hier tegenin gebracht dat de mensenrechten zijn gebaseerd op de universele menselijke natuur. Een Cultureel Relativist zal echter zeggen dat dit niet zo is. De aard van een mens wordt wel degelijk bepaald door de cultuur waarin hij opgroeit. Aangezien iedereen in een andere cultuur opgroeit, heeft dus ook iedereen andere waarden. Een actie van deze of gene moet volgens deze stroming tegen het licht worden gehouden van de cultuur waarin het plaatsvindt. O'Sullivan wijst op het gevaar van deze redenering door te zeggen dat als je alles als het ware dood relateert door te wijzen naar de cultuur van een samenleving dat aldus zelfs *Mein Kampf* nog bestaansrecht krijgt.⁶⁶

⁶⁴ Pillay, 'Are Human Rights', *UN No 2/3* (2008) 4-8, aldaar 5.

⁶⁵ Declan O'Sullivan, 'Is the Declaration of Human Rights Universal?', *The International Journal of Human Rights* Vol. 4 No. 1 (2000) 25-53, aldaar 26.

⁶⁶ O'Sullivan, 'Is the Declaration', *The International Journal* Vol. 4 No. 1 (2000) 25-53, aldaar 29.

Aan de andere kant staan de Universetalisten. Zij zeggen dat de Verklaring voor de Rechten van de Mens wel degelijk universeel is, omdat de wereld steeds kleiner aan het worden is. Doordat de wereld steeds interactiever is geworden en economisch gezien steeds meer met elkaar te maken heeft, moest het internationale recht daar wel op volgen. Met andere woorden; de Verklaring is niets anders dan een uiting van een mondiale cultuur die ontstaan is door modernisatie. Hier wordt tegenin gebracht dat dit wellicht wel het geval is, maar dat die mondiale cultuur wel verdacht veel lijkt op de Westerse.⁶⁷

O’Sullivan pleit uiteindelijk voor een middenweg:

“The major issue at hand is to find an agreeable balance between insistence on the human rights that everyone ought to enjoy, by virtue of their humanity – and the recognition that the existence, content and importance of these rights are contestable.”⁶⁸

Uiteindelijk komt het er dus op neer dat de Verklaring voor de Rechten van de Mens dan wel ondeelbaar en universeel zijn, maar dat ze in haar toepassing cultureel bepaald wordt. Ze wordt dus in een context toegepast, waarbij er al snel preferentie aan het ene recht gegeven zal worden boven het andere.⁶⁹

De discussie moge duidelijk zijn en komt in feite op een bepaald adagium neer: wat heeft de overhand? De eigen culturele waarden of de universele waarden van de rechten van de mens? Deze discussie wordt uiteraard niet alleen in academische kring gevoerd en is er één die ook zeer zeker ‘op de grond’ plaatsvindt, waarbij er duidelijke regionale verschillen zijn bij de omgang met mensenrechten. Dit kan duidelijk gemaakt worden aan de hand van een vergelijking tussen Sub-Sahara Afrika en de EU.

Juist in Afrika speelt datgene zich af wat sommigen de Verklaring verwijten: een ogenschijnlijk westers imperialisme. Geen één Afrikaans land had van doen met de totstandkoming van de Verklaring. Logisch ook, want de meeste Afrikaanse landen bestonden toentertijd niet eens. Pas in de jaren vijftig en zestig zagen die landen het

⁶⁷ Ibidem, 34.

⁶⁸ Idem, 39.

⁶⁹ Idem 49-50.

daglicht.⁷⁰ Toen pas gingen de Afrikaanse staten onderdeel uitmaken van het internationale bestel. Echter tussen het officieel meedoen met de internationale wereld en het gerespecteerd worden door die wereld zit een groot verschil. Een staat wordt pas gerespecteerd als het aan de spelregels voldoet en de Rechten van de Mens zijn een belangrijk onderdeel van die spelregels. Het ondertekenen van internationale verdragen waar ook mensenrechten instonden was dan ook van groot belang om echt mee te mogen doen. Men zag dan ook in die periode een grote welwillendheid van staten om mensenrechtenverdragen te ondertekenen. Bijna ieder land ter wereld heeft wel het International Covenant on Cultural and Political Rights (ICCPR) van 1966 ondertekend.⁷¹ Maar het ondertekenen van zulke conventies wilde nog niet zeggen dat ze ook uitgevoerd werden. De voorbeelden van schendingen zijn legio, zo heb je bijvoorbeeld al de situatie in Zimbabwe.

Zimbabwe is een land dat het afgelopen decennium al vaak in het nieuws is verschenen door allerlei mensenrechtenschendingen. Alhoewel een ondertekenaar van het al eerder genoemde ICCPR wist de Zimbabwaanse regering de politieke en culturele rechten in 2003 ernstig te schenden. Volgens het Human Rights Watch rapport *Under a Shadow: Civil and Political Rights in Zimbabwe* arresteerde vertegenwoordigers van de staat maar liefst 400 activisten die het gewaagd hadden om mee te doen aan een staking georganiseerd door de oppositie. Daarnaast werden in de aanloop naar de verkiezingen ook nog partijleiders vastgezet, in elkaar geslagen of lastig gevallen.⁷² Hiermee werd de democratie ernstig aangetast en de verkiezingen in feite van zijn legitimiteit ontdaan. De vrijheid van meningsuiting was duidelijk geschonden.

Ook een land dat minder in het nieuws komt als het gaat om schendingen van de mensenrechten gaat weleens over de schreef. Zo heeft Kenia het in principe goede plan aangenomen om huizen te verbeteren in de sloppenwijken in Nairobi. Dit plan wordt op dit moment uitgevoerd. De eerste stap bestaat uit het slopen van de oude woning, waarna een nieuw verbeterd huis op deze plaats wordt neergezet.

⁷⁰ Daniel Philpott, *Revolutions in Sovereignty, How ideas shaped modern international relations* (Princeton 2001) 168.

⁷¹ 'UN Treaty Collection: International Covenant on Cultural and Political Rights', *treaties.un.org* 30 juni (2010).

⁷² Human Rights Watch, *Under a Shadow: Civil and Political Rights in Zimbabwe*, (New York 2003) 2.

Klinkt mooi, maar in de praktijk betekent dit een ruime toename van de dakloosheid. De bewoners van de gesloopte woningen krijgen namelijk geen compensatie en de nieuwe huizen zijn te duur voor ze om aan te schaffen. Daarnaast werden vorig jaar ook nog vele woningen gesloopt in het kader van de bouw van een rondweg en dreigt er dit jaar de sloop van maar liefst 127.000 sloppenwoningen aan de oever van de rivier Nairobi. Dit alles om diezelfde rivier schoon te maken.⁷³ De Keniaanse regering blijkt zich dus niets aan te trekken van het recht van zijn eigen bevolking op een dak boven het hoofd.

In 1997 werd de toenmalig leider van Zaïre Mobutu Sese Seko afgezet door Laurent Kabila. Seko was een despoot en zijn afzetting werd begroet met een zucht van opluchting. Zaïre werd bovendien ook nog omgedoopt tot Congo. Niets leek in de weg te staan van een frisse start. Maar al snel bleek dat het nieuwe bewind er nagenoeg dezelfde methodes op nahield als het oude; ook nu werden politieke tegenstanders opgepakt of gedwongen ondergronds te gaan. Ook nu bleef het Congolese leger schietgraag in hun strijd tegen de rebellen in het oosten van het land. Nieuw bewind, zelfde mensenrechtenschendingen.⁷⁴

Dit is slechts een greep uit de vele mensenrechtenschendingen die de afgelopen decennia in Afrika hebben plaatsgevonden, de lijst kan nog eindeloos doorgaan. De vraag rijst dan waarom deze landen überhaupt mensenrechtenverdragen en -conventies ondertekenden. Hierboven is al aangegeven dat ze dit deden om daadwerkelijk mee te mogen doen met het internationale systeem. Een wellicht belangrijkere reden was simpelweg dat het ze niets kost om dit soort documenten te ondertekenen. In Afrika werden dergelijke stukken als impotent gezien. De middelen om een land te dwingen ze te volgen waren en zijn dan ook schaars.⁷⁵ Bovendien gaat eventuele dwang in tegen het non-interventieprincipe van het Westfaalse systeem. Het was dus in feite een win - win situatie voor Afrikaanse regimes die geaccepteerd wilden worden door het Westen. Door een simpele handtekening maakten ze het Westen blij en konden ze genieten

⁷³ Amnesty International, 'Stop gedwongen huisuitzettingen in Kenia', www.amnesty.nl 30 juni (2010).

⁷⁴ Economist, 'New Congo, Same Old Ways'. *The Economist* 5 februari (1998) 41-42, aldaar 41.

⁷⁵ Mutua, 'Standard Setting', *Human Rights* 29.3 (2007) 547-630, aldaar 572.

van de voordelen die daarbij kwamen. Maar die onderdelen van de conventies en verdragen die niet bevielen hoefden niet per sé opgevolgd te worden en, zoals de voorbeelden al aantoonde, werd dit ook niet gedaan.

Het is echter niet alleen maar kommer en kwel in Afrika. In 1981 kwamen de leden van de Organisatie van Afrikaanse Eenheid (heden: Afrikaanse Unie) de *African Charter on Human and Political Rights* overeen. Een mensenrechtenstuk op Afrikaanse leest geschoeid. Daarboven ook nog één waarbij een commissie werd ingesteld om toe te zien op naleving. Op 21 oktober 1986 kwam deze Charter in werking, waarna het nog tot 2 november 1987 duurde voordat de commissie werd geïnaugureerd.⁷⁶

De *African Charter* is het voorbeeld van de toepassing van de Verklaring voor de Rechten van de Mens op lokaal gebied. Want hoewel in de preambule van de *African Charter* de Verklaring genoemd en erkend wordt, is er wel degelijk een andere filosofische gedachte achter dit Afrikaanse document. De Afrikaanse academici K. M'Baye en B. Ndiaye zeggen:

“In Africa, the individual , completely taken over by the archetype of the totem, the common ancestor or the protective genius, merges into the group... In traditional Africa, rights are inseparable from the idea of duty.”⁷⁷

Deze filosofie is dan ook terug te vinden in de Charter. Zo is dit het enige document ter wereld waarbij bevolkingsgroepen ook rechten hebben (in plaats van enkel het individu), zo staat er in artikel 20:

“All peoples shall have the right of existence. They shall have the unquestionable and inalienable right to self-determination. They shall freely determine their political status and shall pursue their economic and social development according to the policy they have freely chosen.”⁷⁸

Bovendien is het ook het enige mensenrechtendocument ter wereld dat plichten stelt aan zijn burgers, zo valt te lezen in artikel 28:

⁷⁶ African Commission on Human and People's Rights, 'History', *www.achpr.org* 30 juni (2010).

⁷⁷ K. M'Baye, B. Ndiaye als geciteerd door: O'Sullivan, 'Is the Declaration', *The International Journal* Vol. 4 No. 1 (2000) 25-53, aldaar 43.

⁷⁸ Organisation of African Unity, *African Charter on Human and People's Rights* (Nairobi 1981) artikel 20.

“Every individual shall have the duty to respect and consider his fellow beings without discrimination, and to maintain relations aimed at promoting, safeguarding and reinforcing mutual respect and tolerance.”⁷⁹

Maar ook bij dit document moet gezegd worden dat de werking ervan nog verre van ideaal is. Het voordeel is uiteraard dat het voortkomt uit Afrika zelf en dat dus de geur van imperialisme er niet aanhangt. De dwang om dit document op te volgen is groter en ook de mechanismes om opvolging voor elkaar te krijgen zijn er. Zo is er de al genoemde commissie en hebben vele landen een automatische overname in de wetboeken van geratificeerde internationale verdragen. Het probleem is echter dat de wil bij veel regimes simpelweg ontbreekt vanwege een gebrek aan respect voor de rechtstaat.⁸⁰ Jasminka Hasanbegović schrijft in haar artikel ‘Human Rights Culture and/or Human Rights Ideology’ waar het eigenlijk om draait. De toepassing van mensenrechten heeft alles te maken met de politieke traditie van dat land. Een democratische rechtstaat zal veel eerder de mensenrechten toepassen dan een autoritair regime,⁸¹ zelfs al zijn die mensenrechten aangepast aan de mores van die regio.

Universelitalisten gruwelen bij het idee van aangepaste mensenrechten. Want de Rechten van de Mens zijn per definitie universeel en ondeelbaar. Het is geen *pick and choose*. De realiteit in Afrika is dus duidelijk anders. Dat neemt niet weg dat er wel degelijk pogingen worden gedaan door het Westen om het respect voor mensenrechten verder te verspreiden en om de mensenrechten ook voor meer mensen bereikbaar te maken. Het is dus niet zo dat de ene regio los staat van de ander als het gaat om dit onderwerp. Waar bepaalde regio’s wel los van elkaar staan zijn hun opvattingen over homorechten. Zoals al aangegeven in de vorige hoofdstukken worden die in Europa gerespecteerd en in Afrika genegeerd. Maar mag Afrika ze eigenlijk wel negeren? Horen seksuele minderheden wel bij de mensenrechtenfamilie?

⁷⁹ Organisation of, *African Charter*, (Nairobi 1981) artikel 28.

⁸⁰ Adeno Addis, ‘Review of *The African Charter on Human and People’s Rights: A Comprehensive Agenda for Human Dignity and Sustainable Democracy in Africa*’, *The American Journal on International Law* vol. 98 No. 4 (2004) 879-883, aldaar 882-883.

⁸¹ Jasminka Hasanbegović, ‘Human Rights Culture and/or Human Rights Ideology’ in: Jovanović (ed.), *Human Rights Today*, (Utrecht 2010) 77-86, aldaar 81.

Volgens Europa is het antwoord op de laatste vraag ja. In het al eerder genoemde Verdrag van Amsterdam werden de rechten van seksuele minderheden bevestigd door expliciet te vermelden dat discriminatie op grond van seksuele oriëntatie verboden is. Maar dat is niet het enige document waarnaar gekeken kan worden. Al eerder had het Europees Hof voor de Rechten van de Mens uitspraken gedaan in zaken aangaande Groot-Brittannië en seksuele minderheden.

Het Europese Hof is één van de weinige supranationale rechtbanken met een zeer effectieve reputatie. Dit komt door een heel simpel gegeven: de uitspraken van het Hof worden opgevolgd. Dit lijkt voor zichzelf sprekend, maar is het helaas niet. Zoals later zal blijken worden de uitspraken van de Mensenrechtencommissie van de VN bij lange na niet altijd nagevolgd. Uiteraard heeft het Europese Hof het voordeel dat ze recht spreekt over een regio met grotendeels democratische rechtstaten. Veel van deze rechtstaten plaatsen uitspraken van het Europees Hof boven uitspraken van eigen hoven.⁸²

In, Groot-Brittannië, is dit echter niet het geval. Dit heeft te maken met het gegeven dat Groot-Brittannië geen grondwet heeft. Geen één wet kan dus officieel boven een andere wet staan. Een wet kan echter wel prioriteit genieten boven een ander. Uitspraken van het Hof hebben prioriteit. Bij twee gelijkopgaande uitspraken van zowel een Engels hof als het Europese hof, heeft de jurisprudentie van het Europese Hof prioriteit.⁸³

Groot-Brittannië heeft zich meerdere keren moeten verantwoorden als het ging om de rechten aangaande seksuele minderheden. De belangrijkste zaak was *Dudgeon vs United Kingdom*. Hoewel homoseksuele praktijken in private omgeving legaal waren geworden in Engeland en Wales in 1967, was dit niet gebeurd in Noord-Ierland. Homoseksuele praktijken waren nog steeds strafbaar en daar zou pas verandering inkomen in 1981 toen *Dudgeon* zijn kwestie voor het Europese Hof bracht. *Dudgeon* was een paar jaar daarvoor opgepakt vanwege het bezit van

⁸² Dia Agnastou, 'The Strasbourg Court, Democracy and the Protection of Marginalised Individuals and Minorities', in: Dia Agnastou, Evangelia, Psychogiopoulou (ed.), *The European Court of Human Rights and The Rights of Marginalised Individuals and Minorities in National Context*, (Leiden 2010), 1-26, aldaar 10,11.

⁸³ Susan Millns, Christopher Roots e.a., 'The European Court of Human Rights in the UK: Litigation, Rights Protection and Minorities', in: Dia Agnastou (ed.) *The European Court*, (Leiden 2010) 183-208, aldaar 183-192.

cannabis. Bij de daaropvolgende huiszoeking werden ook dagboeken in beslag genomen waarin ook homoseksuele praktijken beschreven stonden. Naar aanleiding van die dagboeken werd hij vier en een half uur ondervraagd aangaande zijn seksleven. Dudgeon vond dit in strijd met het recht op een privéleven en klaagde de staat aan. In 1981 oordeelde het Hof in het voordeel van Dudgeon en dwong daarmee Noord-Ierland om homoseksuele praktijken in privéomstandigheden toe te staan.⁸⁴

De andere zaak was *Goodwin vs. United Kingdom*. Goodwin was een man die in 1990 een sekseoperatie had ondergaan en sindsdien door het leven ging als Christine Goodwin. Ze was dus een transseksueel. Hierbij moet vermeld worden dat transseksuelen ook bij de seksuele minderheden horen, samen met homoseksuelen, lesbiënnes en biseksuelen. In de internationale wereld wordt namelijk vaak gesproken over LGBT (Lesbian, Gay, Bisexual and Transgender) en wetten aangaande seksuele minderheden zijn op al die groepen toepassing. Groot-Brittannië oordeelde echter dat Goodwin nog gewoon een man was en dus niet mocht genieten van de sociale voordelen die het vrouw zijn met zich mee zou brengen. Dit betekende onder andere geen pensioen op haar zestigste, maar vijftenzestigste. Het Europese Hof oordeelde dat dit niet mocht omdat er een duidelijke internationale trend waar te nemen was om transseksuelen gelijke rechten te geven en om de nieuwe sekse te erkennen.⁸⁵ Hiermee bevestigend dat seksuele minderheden dezelfde rechten hebben als de heteroseksuele meerderheid.

Niet alleen Europa antwoordt ja op de vraag of homorechten wel mensenrechten zijn. In een eerder hoofdstuk is melding gemaakt van een recente VN - verklaring waarin kond werd gedaan van gelijke rechten voor iedereen, inclusief seksuele minderheden.⁸⁶ Niet ieder land heeft deze verklaring ondertekend (waaronder dus Zuid-Afrika), maar de lijst van landen die het wel ondertekend hebben is niet alleen maar beperkt tot Europa. Deze verklaring is echter niet wettelijk bindend. Een andere uitspraak gemaakt door een VN orgaan is dat wel. Een

⁸⁴ European Court on Human Rights, 'Case of Dudgeon vs United Kingdom', *cmiskp.echr.coe.int* 1 juli (2010).

⁸⁵ Celeste M. McGovern, 'Everybody else is nice to transsexuals, so Britain should be too', *Newsmagazine (National Edition)* vol 29, issue 16 (2002) 51.

⁸⁶ Human Rights Watch, 'UN: General Assemblée Statement', *www.hrw.org* 18 december (2008).

uitspraak gemaakt door de mensenrechtencommissie die verbonden is aan het ICCPR-verdrag.

In tegenstelling tot wat velen denken is de Verklaring voor de Rechten van de Mens niet bindend. Twee daaruit voortkomende internationale verdragen zijn dat wel, te weten het International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR) en het International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights. (ICESCR).⁸⁷ Hierbij heeft het ICCPR veel meer gewicht dan het ICESCR. Dit heeft te maken met twee zaken. Ten eerste is het taalgebruik van het ICCPR veel duidelijker. Het legt verplichtingen aan staten op, het schrijft in feite voor hoe ze zich moeten gedragen. Het ICESCR daarentegen wil alleen maar dat staten datgene doen wat voor hun maximaal haalbaar is.⁸⁸ Ten tweede is aan het ICCPR ook de Human Rights Committee verbonden. Dit was bij de totstandkoming van de conventie een noviteit. Voor het eerst werd een lichaam gecreëerd bij een mensenrechtendocument dat moest toezien op de toepassing van dat stuk. Deze commissie kreeg twee taken toebedeeld. Ze moest landen beoordelen op naleving en een jurisprudentie ontwikkelen aan de hand van het ICCPR. Door deze tweede functie kreeg de commissie het recht om individuele klachten te beoordelen.⁸⁹ Het ICCPR heeft dus een controlerend mechanisme, waarmee het al meer geworden is dan een simpel document dat staten zonder enige gevolgen naast zich neer kunnen leggen. Als staten namelijk de regels van het ICCPR schenden, dan kunnen ze ter verantwoording worden geroepen. Dit heeft wellicht geen daadwerkelijke consequenties, maar wel morele. Het geeft andere landen een middel om kritiek te leveren.

Voor rechten van seksuele minderheden kwam de eerste belangrijkste uitspraak van de commissie in 1994 in de zaak Toonen vs. Australië. In 1991 diende Nicholas Toonen een klacht in bij de commissie dat de wet die seksuele relaties tussen mensen van hetzelfde geslacht verbood tegen zijn recht op privacy inging en tegen het recht op gelijke bescherming. De commissie zond in 1994 een duidelijk signaal voor de rechten van seksuele minderheden uit door unaniem Toonen in het

⁸⁷ Mutua, 'Standard Setting', *Human Rights* 29.3 (2007) 547-630, aldaar 54-55.

⁸⁸ Ibidem 55.

⁸⁹ Idem 55.

gelijk te stellen. De commissie oordeelde dat wetten die homoseksuele praktijken in private omgeving verbieden tegen artikel 17 gaan, het recht op privacy.⁹⁰

Deze uitspraak werd in 1994 gemaakt en ondanks het morele gewicht dat de Human Rights Committee heeft, is het effect van de uitspraak niet al te groot geweest. Hiervan getuige zijn het nog steeds grote aantal landen dat homoseksuele praktijken verbiedt. De roep om een verdrag waarbij de rechten van seksuele minderheden expliciet gegarandeerd worden, wordt dus steeds groter. Om extra druk achter die roep te zetten werden in 2006 de *Yogyakarta Principles* geschreven. Het doel van deze *Principles* is om de status van de rechten voor seksuele minderheden in het mensenrechtenbestel voor eens en altijd duidelijk te maken. De makers van dit document vinden dat nodig omdat tot op de dag van vandaag, ondanks uitspraken van het Europese Hof en de Human Rights Committee, de rechten van seksuele minderheden genegeerd worden.⁹¹ Het document vraagt dus in feite om een toepassing van de Verklaring voor de Rechten van de Mens op seksuele minderheden. Dit document is echter ook niet bindend, maar kan wel moreel gewicht in de schaal leggen doordat het is geconstrueerd door leidende juridische experts, onder andere door Philip Alston en Paul Hunt, beiden VN rapporteurs.⁹²

Van allerlei kanten kan men dus een versterking van de rechten voor homo's en lesbiennes waarnemen, behalve dan in Afrika. In Afrika dreigt juist een verslechtering, zoals al in hoofdstuk drie duidelijk werd gemaakt. Een verslechtering die eigenlijk niet mag, vanwege het feit dat ieder Afrikaans land het ICCPR ondertekend heeft. Dit betekent dat ook in Afrika discriminatie op grond van seksuele oriëntatie verboden is. Dat neemt niet weg dat het wel op grote schaal gebeurt. De juridische basis voor deze vaak door de staat toegestane discriminatie is onduidelijk, onder meer door het gegeven dat het African Commission on Human and People's Rights nooit een uitspraak heeft gedaan over de rechten van seksuele minderheden. Want hoewel de ICCPR al voldoende zou moeten zijn, heeft het

⁹⁰ James D. Wilets, 'Pressure from Abroad', *Human Rights; Journal of the Section of Individual Rights & Responsibilities* Vol 2, Issue 4 (1994) 22-26, aldaar 22.

⁹¹ Sonia Onufer Corrêa, Vitit Muntarbhorn, 'Introduction to the Yogyakarta Principles' *The Yogyakarta Principles, Principles on the Application of International Human Rights Law in Relation to Sexual Orientation and Gender Identity*, (Yogyakarta 2006) 6-7.

⁹² *The Yogyakarta Principles* (Yogyakarta 2006) 34.

African Commission meer gewicht in Afrika. Het is tenslotte een instituut opgezet door Afrika zelf. Het enige probleem is, is dat de *African Charter on Human and People's Rights* zowel argumenten voor als tegen rechten voor seksuele minderheden geeft.

Want ook de African Charter geeft het individu recht op privacy en is gebaseerd op het gelijkheidsprincipe. Waar echter de tegenargumenten tevoorschijn kunnen komen, is bij de sectie die handelt over plichten van burgers. Zo staat er in artikel 29, paragraaf 7:

“The individual shall also have the duty:

7. To preserve and strengthen positive African cultural values in his relations with other members of the society, in the spirit of tolerance, dialogue and consultation and, in general, to contribute to the promotion of the moral well being of society;”⁹³

De crux zit hem hier dus in de plicht van het individu om de Afrikaanse culturele waarden te beschermen en te versterken. De Kameroenese minister maakte van dit artikel gebruik toen hij zei: “By virtue of the African Culture, homosexuality is not a value accepted in the Cameroonian Society.”⁹⁴ De vraag is dan welke waarden van de Afrikaanse cultuur hij hiermee bedoelde. Want, zoals al is aangetoond in hoofdstuk twee, komt homofobie niet voort uit de Afrikaanse cultuur, maar veeleer uit de cultuur van de kolonisatoren. De Afrikaanse cultuur kende zelfs geaccepteerde instituten zoals het huwelijk tussen twee vrouwen. De uitspraak van de Kameroenese minister is dus op onjuiste gronden gebaseerd, maar is helaas slechts een voorbeeld van een vaak gebruikt argument: Afrika kent geen homoseksualiteit, want dat voldoet niet aan de Afrikaanse cultuur.

Over het algemeen beoordeelt het Afrikaanse Hof een klacht op twee gronden. Ten eerste moet het slachtoffer aantonen dat zijn rechten zijn aangetast. Is dat eenmaal vastgesteld dan mag de beklaagde (oftewel de staat) aantonen dat de schending van het recht op bepaalde gronden acceptabel is. Hierbij draait het om

⁹³ Organisation of, *African Charter*, (Nairobi 1981) artikel 29, paragraaf 7.

⁹⁴ Kameroenese ministerie van Justitie als geciteerd door: Rachel Murray, Frans Viljoen, 'Towards Non-Discrimination on the Basis of Sexual Orientation: The Normative Basis and Procedural Possibilities before the African Commission on Human and Peoples' Rights and the African Union', *Human Rights Quarterly* 29.1 (2007) 86-111, aldaar 91-92.

proportionaliteit; hoe ver mag de staat bijvoorbeeld gaan in het schenden van rechten om Afrikaanse cultuur te beschermen?⁹⁵ Zoals bovenstaand voorbeeld al aangaf vindt de Kameroenese minister van Justitie dat de rechten van homoseksuelen geschonden mogen worden om de Afrikaanse maatschappij te beschermen. Aan de andere kant kan de HIV/AIDS epidemie weer worden aangegrepen om juist wel homorechten toe te staan. Waarbij dit ook in het kader van bescherming van de Afrikaanse maatschappij zou kunnen gebeuren. Hoewel HIV/AIDS wel wordt bestreden in Afrika, gebeurt dit alleen bij heteroseksuelen. Doordat homoseksuelen strafbaar zijn, komen ze niet in aanmerking voor gratis AIDS-preventiemiddelen. Het is echter het geval dat de meeste Afrikaanse homoseksuelen gedwongen besmukt homoseksueel zijn; ze hebben vaak een vrouw en kinderen. Door onbeschermd seks tussen mannen is de kans op HIV velen malen groter. De mannen die dit oplopen hebben daarna weer onbeschermd seks met hun vrouwen, die dan weer kans lopen HIV/AIDS te krijgen en eventueel door te geven aan hun kinderen. Dit alles omdat homoseksuele praktijken illegaal zijn. Hierdoor wordt een groep uitgesloten van preventie en daarmee wordt de voortzetting van de Afrikaanse maatschappij op het spel gezet. Deze redenering kan uiteraard ook weer omgedraaid te worden. Namelijk dat juist omdat mannen die seks hebben met mannen een risicogroep vormen, ze verboden dienen te worden. Maar aangezien dit al gebeurt en volgens studies het effect juist contraproductief is, kan men redelijkerwijs stellen dat dit niet de beste methode is.⁹⁶ Zoals al aangegeven zijn bovenstaande redeneringen tot nu toe echter theoretisch, aangezien het Afrikaanse Hof nog nooit een uitspraak heeft gemaakt over rechten van seksuele minderheden.

Dat zal waarschijnlijk ook niet zo snel gebeuren. De Afrikaanse maatschappij staat nu eenmaal niet te springen om homorechten en het is onwaarschijnlijk dat het Afrikaanse Hof bereid is om op dat vlak baanbrekend werk te verrichten. Dat is overigens geen typisch Afrikaans verschijnsel. Het Europese Hof bijvoorbeeld oordeelde laatst nog dat landen niet gedwongen kunnen worden om het

⁹⁵ Rachel Murray, 'Towards Non-Discrimination' *Human Rights Quarterly* 29.1 (2007) 86-111, aldaar 91.

⁹⁶ Ibidem, 95-96.

homohuwelijk te accepteren, omdat de internationale gemeenschap daar nog niet klaar voor was⁹⁷ en er zijn legio voorbeelden van het Amerikaanse Hooggerechtshof die bij maatschappij veranderende uitspraken eerst conservatief oordeelde, om dat na soms tientallen jaren terug te draaien. Gerechtshoven volgen dus eerder trends dan dat ze die aanwakkeren.

De vraag of Afrika homorechten in ieder geval moet accepteren, ook al willen ze dat zelf niet, brengt ons weer terug naar de discussie over de universaliteit van de mensenrechten die uiteen is gezet aan het begin van dit hoofdstuk. Mogen mensenrechten aangepast worden aan de omgeving? De Hoge Commissaris voor de Rechten van de Mens Pillay zal zeggen van niet. Alle mensenrechten horen bij elkaar; de één staat niet los van de ander. Een cultureel relativist zal daarop echter antwoorden dat je dan waarden opdringt aan een gemeenschap die ze zelf niet accepteert. Waarbij het gevolg is dat dan de mensenrechten niet meer dan holle retoriek worden. Helaas moet de geschiedenis van de mensenrechten die stroming wel bijna gelijk geven. Afrika heeft namelijk ogenschijnlijk altijd de mensenrechten geaccepteerd, maar dat was eerder in woord dan in daad. Toch leek het met het merendeel van de mensenrechten toch nog goed te komen. De Afrikaanse gemeenschap kwam namelijk met een eigen mensenrechtendocument: *The African Charter on Human and Peoples' Rights*. Mensenrechten aanpast aan Afrika met waarden die voortkomen uit Afrikaanse tradities. Een cultureel relativist zal dit verwelkomen, een universalist wellicht minder. Want door de nadruk die het document legt op de plichten van het individu ten opzichte van de gemeenschap kan in feite ieder mensenrecht opgeschort worden. Daarnaast is het ook nog eens de plicht van het individu om de Afrikaanse cultuur te beschermen en te verbeteren, wat automatisch de vraag opwerpt wat die cultuur dan wel niet is? Eén ding is zeker, homorechten horen niet bij de Afrikaanse cultuur, want homo's voldoen niet aan Afrikaanse waarden. Dit is frappant, want voor het kolonialisme was homoseksualiteit gewoon aanwezig in Afrika en werd het geaccepteerd. Men moet dus concluderen dat deze 'Afrikaanse waarde' is ingevoerd door de kolonisatoren.

⁹⁷ Clive Baldwin, 'The European Court's hidden but hopeful message', *The Guardian* 29 juni (2010).

Door het Westen dus. Hetzelfde Westen dat later zo de nadruk zou leggen op de acceptatie van de Verklaring voor de Rechten van de Mens en hetzelfde Westen dat tot op de dag van vandaag de nadruk legt op navolging van dat document. Het kan veilig gezegd worden dat het Westen verder is als het gaat om respect voor mensenrechten dan de gehele ACP en dan met name Afrika. Het kan ook veilig geconcludeerd worden dat tot op de dag van vandaag het Westen probeert om universele waarden op te leggen aan Afrika. Universele waarden die in Afrika nog vaak worden gezien als westerse waarden. Dat dit tot op een zekere hoogte is gelukt (dat ene Afrikaanse mensenrechtendocument zou zonder de Universele Verklaring voor de Rechten van de Mens er nooit gekomen zijn en die verklaring is een Westerse verklaring, voortkomend uit Westerse waarden.) moge evident zijn. Maar dat er nog veel moet gebeuren is dat ook. De verschillen tussen voor wie de mensenrechten gelden zijn groot en op geen enkel vlak zijn die op dit moment groter dan bij de rechten voor seksuele minderheden. Toch probeert met name de Europese Unie die rechten wel gerealiseerd te krijgen in de rest van de wereld. Maar dat proces is onderwerp voor een volgend hoofdstuk.

ACP/EU en homorechten

Het verschil in omgang met homo's tussen Europa en de ACP-lidstaten is in voorgaande hoofdstukken al uitvoerig behandeld. Dit hoofdstuk heeft als doel om de dynamiek die dit verschil teweegbrengt te laten zien. Hierbij zal het opvallen dat de Europese Unie op incidenteel niveau wel druk kan uitoefenen, maar als het gaat om beleidsmatige veranderingen, het ze tot nu toe nog niet gelukt is om een vuist te maken. Hiervoor zijn meerdere redenen. Wat dit hoofdstuk ook duidelijk zal maken is dat, als men naar de verhoudingen kijkt tussen de ACP en de EU, er op mensenrechtengebied weinig veranderd is. Het gevoel blijft namelijk beklijven dat iedere vorm van mensenrechten alleen opgelegd wordt door het Westen en dat de rest volgt. Dit komt omdat, naar mijn mening, een interne motivatie ontbreekt.

De EU wordt vaak gezien als één entiteit, maar is dat natuurlijk niet. De verschillen in buitenlands beleid van de lidstaten zijn groot. Denk alleen maar aan de oorlog in Afghanistan; waar Nederland zich klaar maakt om zich daaruit terug te trekken⁹⁸, terwijl Duitsland van plan is om tot 2014 te blijven.⁹⁹ Het zou dan ook onzinnig zijn om enkel en alleen naar het beleid van de EU als geheel te gaan kijken als het gaat om de promotie van homorechten. Het antwoord dat dan zou volgen op alle bovengestelde vragen zou dan ontdaan zijn van iedere vorm van nuance en zeker ook geen recht doen aan landen die actiever op dit gebied zijn dan andere landen. Het is natuurlijk ondoenlijk om naar alle lidstaten van de Europese Unie te kijken, maar om toch een beeld te vormen van het buitenlandse beleid aangaande homorechten zal ik respectievelijk Nederland, Litouwen en Frankrijk kort behandelen. Het is hierbij de bedoeling dat er een beeld geschetst wordt en niet dat er een diepte-analyse aan het beleid wordt gegeven. Wat is het officiële beleid van de drie regeringen en genieten rechten van seksuele minderheden prioriteit, zijn de enige twee vragen waar op in zal worden gegaan. De keuze voor die drie landen is uiteraard arbitrair, maar is wel gefundeerd op het gegeven dat deze drie landen een

⁹⁸ ANP, 'Vertrek uit Uruzgan megaklus', *de Volkskrant* 2 juli (2010).

⁹⁹ Joost van der Vaart, 'Duitsland weg na 2014'. *NRC Handelsblad* 27 januari (2010).

ander gezicht op het gebied van homorechten van de Europese Unie vertegenwoordigen. Nederland en Frankrijk zijn al van het begin af aan lid, Litouwen pas sinds kort. Nederland staat voorop als het gaat om rechten van seksuele minderheden, Litouwen staat Europees gezien bekend als juist een schender van deze rechten. Frankrijk, daarentegen, zit - als je Nederland en Litouwen als twee uitersten mag beschouwen- daar tussenin.

Zoals blijkt uit *Naar een menswaardig bestaan, Een mensenrechtenstrategie voor het buitenlands beleid*, geschreven door de minister van Buitenlandse Zaken Maxim Verhagen, besteed Nederland inderdaad veel aandacht aan de rechten van seksuele minderheden. In het stuk valt te lezen dat de Yogyakarta principes als leidraad worden genomen en dat Nederland actief via of multi –of bilaterale weg zal proberen om de rechten van seksuele minderheden te bevorderen. Bij schendingen van het non-discriminatiebeginsel zal Nederland bijvoorbeeld protest aantekenen bij de autoriteiten en er is geld vrijgemaakt voor een expert op het gebied van homorechten bij de Raad van Europa. Daarnaast heeft Nederland de afgelopen jaren ook organisaties en projecten financieel gesteund die het doel hadden om de acceptatie van homoseksuelen te bevorderen en discriminatie tegen te gaan.¹⁰⁰

Bij Frankrijk genieten de rechten voor seksuele minderheden minder prioriteit dan bij Nederland, tenminste afgaand op de onderwerpen die ze zelf aangeven waar ze meer aandacht aan schenken op het gebied van mensenrechten. Seksuele minderheden staat daar niet tussen.¹⁰¹ Dat neemt niet weg dat Frankrijk wel degelijk aandacht aan het onderwerp besteed. In 2008 organiseerde de Franse Secretaris voor Buitenlandse Zaken Rama Yade en Mensenrechten samen met de Nederlandse minister voor Buitenlandse Zaken een side-event bij de Verenigde Naties waar aandacht werd geschonken aan de rechten van seksuele minderheden. Bij dit event maakte de Franse regering duidelijk dat zij vond dat mensenrechten voor iedereen moesten gelden, ook voor mensen met een andere seksuele geaardheid.¹⁰² Men kan dus concluderen dat ook Frankrijk actief probeert om de rechten van

¹⁰⁰ Maxim Verhagen, *Naar een menswaardig bestaan, Een mensenrechtenstrategie voor het buitenlands beleid* (2007 Den Haag) 58-60.

¹⁰¹ www.diplomatie.gouv.fr/en/france-priorities_1/democracy-human-rights_1101, 7 juli (2010).

¹⁰² 'Statement on human rights, sexual orientation and gender identity promoted by France', www.diplomatie.gouv.fr 18 december (2008).

seksuele minderheden te promoten, maar dat het niet op dezelfde schaal als Nederland doet.

In Litouwen is het helaas precies andersom. De Litouwse regering heeft geenszins het plan om homorechten te bevorderen in de rest van de wereld. Dat zou ook hypocriet zijn, aangezien op dit moment een wet voor het parlement ligt die zeer discriminerend zou zijn voor homoseksuelen. De wet zou namelijk iedere vorm van promotie van homoseksualiteit verbieden. Dit zou een directe schending zijn van de vrijheid van meningsuiting.¹⁰³

Recentelijk zijn wel aanbevelingen ondertekend aangaande discriminatie op grond van seksuele oriëntatie door de Raad van Europa. Hoewel deze aanbevelingen niet bindend zijn, kunnen ze natuurlijk wel gebruikt worden als leidraad en middel om druk te zetten op landen die nog niet gelijke rechten hebben.¹⁰⁴ Uiteraard gelden deze aanbevelingen alleen binnen Europa. Edoch wil Europa, en dan met name de Europese Unie, effectief de homorechten bevorderen dan moet het zelf natuurlijk in eerste instantie het goede voorbeeld geven. Een ander land bekritisieren om rechten die ze niet hebben, terwijl die rechten in je eigen grondgebied ook nog niet gegarandeerd zijn, is een zwaktebod. Maar de Europese Unie is, als het gaat om mensenrechten op zijn eigen grondgebied, vaak weifelachtig. De Europese Commissie roept vaak dat bij duidelijke schendingen van grondrechten door zijn eigen lidstaten ze niet de bevoegdheden hebben om in te grijpen.¹⁰⁵ Volgens Europarlementariër Sophie in 'T Veld is deze redenering onzin. Ze wijst op het feit dat bij zaken die niet met grondrechten te maken hebben, de Europese Commissie altijd wel hardhandig wist in te grijpen. Dit ondanks het ontbreken van de juiste wettelijke gronden. Ook zegt ze dat de Europese Commissie wel degelijk de middelen heeft om lidstaten te bestraffen. Zo zou de Europese Commissie een

¹⁰³ Michael Cashman, Sophie in 'T Veld ea, 'Open letter to the attention of: Mr Šedbaras, chairman of the Committee of Legal Affairs', *www.d66.nl* 21 augustus (2009).

¹⁰⁴ Human Rights Watch, 'Committee of Ministers of the Council of Europe Adopt LGBT Recommendations', *www.hrw.org* 6 april (2010).

¹⁰⁵ Sophie in 'T Veld, 'Gele en rode kaarten bij schendingen EU grondrechten', *www.d66.nl* 10 juli (2010).

lidstaat kunnen schorsen als die niet voldoet aan de eisen. Dat dit nog niet gedaan is, ligt volgens Sophie in 'T Veld aan politieke onwil.¹⁰⁶

De Europese Unie probeert namelijk wel degelijk om homorechten buiten Europa te promoten. Bij onderhandelingen over een nieuw Cotonou-verdrag, het verdrag dat de basis vormt voor de betrekkingen tussen de ACP en de EU, eiste het Europees Parlement dat rechten voor seksuele minderheden expliciet vermeld zouden worden. De Europese Commissaris Andris Piebalgs heeft dit ook ten eerste geprobeerd, maar is daar niet in geslaagd.¹⁰⁷

Men kan dit aan twee dingen wijten. De eerste is heel simpel te verklaren; de ACP zit simpelweg niet op rechten voor homo's en lesbiennes te wachten. De redenen daarvoor zijn al uitvoerig behandeld in voorgaande hoofdstukken. De andere reden is dat de ACP eigenlijk sowieso niet zitten te wachten op mensenrechten in het algemeen in hun betrekkingen met de EU. Ze accepteren die als een noodzakelijk kwaad om gebruik te kunnen maken van de economische voordelen die omgang met de EU te bieden heeft. Iedere uitbreiding van die mensenrechten zou daarom voor de ACP alleen maar een extra blok aan het been zijn.

Kijkende naar het basisdocument aangaande de relatie tussen de ACP en de EU zou men dat niet zeggen. Het Cotonou-verdrag heeft een uitgebreide mensenrechtenparagraaf. Zo valt te lezen in artikel 9, paragraaf II:

“Human rights are universal, indivisible and inter related. The Parties undertake to promote and protect all fundamental freedoms and human rights, be they civil and political, or economic, social and cultural. In this context, the Parties reaffirm the equality of men and women.”¹⁰⁸

Ook op de site van het ACP-EU parlement wordt het belang van de mensenrechten benadrukt. Zo wordt gesteld dat een groot gedeelte van het werk van het parlement besteed wordt aan de promotie van mensenrechten.¹⁰⁹

¹⁰⁶ Sophie in 'T Veld, 'Gele en rode kaarten', *www.d66.nl* 10 juli (2010).

¹⁰⁷ Maurizio Cecconi, 'European Commission signs trade deal with countries jailing and killing gays and lesbians', *www.lgbt-op.eu* 22 maart (2010).

¹⁰⁸ European Commission, *Partnership Agreement ACP-EC, Signed in Cotonou on 23 June 2000, Revised in Luxembourg on 25 June 2005* (Luxembourg 2006) 9.

¹⁰⁹ *www.europarl.europa.eu/intcoop/acp* 9 juli (2010).

Als men echter kijkt naar *The Georgetown Agreement*, het document dat aan de basis staat voor de ACP dan krijgt men een compleet ander beeld. Daarin valt namelijk te lezen dat de ACP voornamelijk is opgericht om goede banden op te bouwen met de EU. Datgene wat het dichtste bij komt bij rechten voor hun eigen bevolking is een belofte dat ze vrede en stabiliteit willen versterken, consolideren en behouden ten ene malen het welzijn van hun burgers te vergroten in een democratische en vrije omgeving.¹¹⁰

Kijkende naar dat document valt dus ten eerste op dat de ACP niet primair opgericht is om de samenwerking tussen de eigen landen te vergroten. Ten tweede is het ook niet opgericht om de mensenrechten te bevorderen. Als men dan echter het Cotonou-verdrag er bij pakt dan valt opeens wel een nadruk op mensenrechten te ontdekken. Het is dan vrij simpel om te concluderen dat deze nadruk vanuit de EU komt.

Het feit dat in het nieuwe Cotonou-verdrag geen homorechten zijn gekomen, wil nog niet zeggen dat de EU deze niet mag benadrukken op gronden van ditzelfde verdrag. Tijdens de 18^e sessie van het ACP-EU parlement is namelijk de wet die een Oegandees parlamentslid wilde invoeren uitvoerig bediscussieerd. Interessant is het dan om de argumentatie van beide kanten te zien. Daar waar leden van de ACP benadrukten dat volgens hen de EU zich niet mocht bemoeien met interne aangelegenheden, benadrukten Europese leden van het ACP-EU parlement juist dat ze verplicht waren dit te doen onder de voorwaarden van het Cotonou-verdrag.¹¹¹ Naast de discussie die plaatsvond in het ACP-EU parlement veroordeelde ook het Europees Parlement zelf de voorgestelde wet in Oeganda. De argumentatie van het Europees parlement is simpel. Volgens internationaal recht valt seksuele oriëntatie binnen het recht op privacy en moet vrijheid van meningsuiting, gelijkheid en non-discriminatie gepromoot worden. Ergo, het wetsvoorstel voldoet niet aan het internationale recht. Daarnaast heeft ieder ACP land in het Cotonou-verdrag beloofd om het internationale recht te volgen en heeft het African Commission on Human

¹¹⁰ The Council of Ministers, *The Georgetown Agreement* (Brussel 2003) 3.

¹¹¹ 'Africa Caribbean Pacific-EU Assembly: the European Union speaks up against the Ugandan Anti-Homosexuality Bill' www.lgbt-ep.eu 1 december (2009).

and People's Rights uitspraken gedaan waarin staat dat een staat geen wetten mag aannemen die tegen het internationale recht ingaan.¹¹²

Het wetsvoorstel is op dit moment op een dood spoor beland. De oproep van het Europees Parlement zal zeker geholpen hebben, maar men moet ook zeker de rol van de Verenigde Staten hierin niet onderschatten en ook individuele lidstaten hebben een duit in het zakje gedaan. Al met al kan dus gezegd worden dat de wet er niet gekomen is, omdat Oeganda druk vanuit zeer veel windhoeken voelde komen. In de resolutie werd echter ook opgeroepen om wetten die homoseksualiteit verbieden af te schaffen. Dit is niet gebeurd. Alhoewel de nieuwe wet niet is aangenomen, blijft de oude wel bestaan.

Men kan in deze resolutie wel de kern van het betoog van de Europese Unie zien. Er wordt voornamelijk benadrukt dat wetten tegen homoseksualiteit niet voldoen aan het internationaal recht, waarbij ook uitspraken van de Afrikaanse Commissie erbij worden gehaald. Maar zoals al gezegd in hoofdstuk vier is het maar de vraag of de Afrikaanse Commissie ontvankelijk is voor deze argumenten aangaande homoseksualiteit. Daarnaast bestaat de uitspraak van de Human Rights Committee die verbonden is aan de ICCPR aangaande homoseksualiteit al sinds 1994. Officieel moeten de ACP landen daaraan voldoen, maar nu, zestien jaar later, hebben nog steeds de meeste landen dezelfde wetten als toentertijd in de wetboeken staan. Het lijkt dus bijna een zinloze exercitie. Op een bepaald niveau is dit het ook, het is de Europese Unie namelijk tot op de dag van vandaag niet gelukt om het beleid van landen die homoseksualiteit verbieden, aan te passen. Dit komt omdat er geen daadwerkelijke stok achter de deur is. Mensenrechten zijn in het verleden door ontwikkelingslanden geaccepteerd omdat ze daar voordelen bij kregen. De mensenrechten daadwerkelijk respecteren was weer een heel andere zaak.

Maar de rest van deze mensenrechten zijn wel ogenschijnlijk geaccepteerd door de leden van de ACP. Ze worden dan wellicht niet uitgevoerd, maar ze zijn wel overgenomen. Waarom kan dit bij homorechten ook niet zo het geval zijn? Waarom

¹¹² 'European Parliament Resolution on Uganda: anti-homosexual draft legislation' www.europarl.europa.eu/sides 16 december (2009).

is homoseksualiteit zo gevoelig dat ze zelfs niet beleden kunnen worden in woord, maar niet in daad?

Dit heeft, naar mijn mening te maken met de positie van de homoseksueel in de Westerse maatschappij en in (vooral) Afrikaanse maatschappij. Sinds 1869 is de homoseksueel een identiteit in Europa. Men was niet langer iemand die sodomie beleed, maar een persoon die een andere seksuele identiteit had. In den beginne was dit een nadeel, men geloofde namelijk dat men hiervan genezen kon worden, dat het een psychiatrische aandoening was.¹¹³ Maar later zou men hierop terug komen en vandaag de dag is er in het Westen geen één psychiater meer die homoseksualiteit als een ziekte ziet. In Afrika daarentegen bestaat de homoseksueel als persoon nog niet of nauwelijks. Homoseksualiteit is onafrikaans en komt niet voor op het continent, is een vaak gehoord argument. Als men daarnaast kijkt naar acties opgezet door NGO's die tegen de HIV/AIDS epidemie vechten in Afrika, dan valt op dat ze veel aandacht schenken aan de kwetsbare groep MSM, maar niet aan homoseksuelen. MSM staat dan ook voor Men having Sex with Men. Op zichzelf staand is hier niets mis mee, maar het maakt wel één ding duidelijk. Wil je in Afrika wat voor elkaar krijgen als het om homoseksuelen gaat, dan schijn je juist te moeten benadrukken dat homoseksualiteit an sich niet bestaat. Het zijn gewoon mannen die toevallig seks met elkaar hebben. Voor veel NGO's is dit label voldoende, want hiermee kunnen ze hun doelstellingen halen. Wil een NGO of een gouvernementele organisatie, zoals de EU, homorechten voor elkaar krijgen, dan moet de homoseksueel als persoon zoveel mogelijk geïntroduceerd worden in Afrika. Want waarom zou je rechten introduceren voor iets dat toch niet bestaat?

¹¹³ 'Homosexuality' *Columbia Electronic Encyclopedia* 6th edition 10 januari (2009). 1-2.

Conclusie

Het zal nog een hele lange tijd duren voordat homorechten wereldwijd geaccepteerd worden. De landen die dit al wel doen zijn in de minderheid en het enige blok, de EU, die de rechten echt promoot, is onderling verdeeld over het onderwerp. Dat neemt niet weg dat in principe homoseksuelen al wettelijk gezien volgens internationale verdragen gelijkwaardig zijn aan ieder ander. Maar zoals duidelijk is gemaakt, heeft dit niet veel effect gehad. De homoseksueel als persoon is in zoveel gebieden nog zo controversieel dat men er niet aan moet denken om zo iemand rechten te geven. Daar zit hem ook de reden dat homorechten in het Westen wel bestaan, maar in met name Afrika niet; in het Westen is de homoseksueel een persoon, in Afrika is het hoogstens iets wat je doet. Met andere woorden; in het Westen bestaat homoseksualiteit, in Afrika sodomie.

Wat natuurlijk ook niet helpt is het standpunt van de vele Christelijke Kerken in Afrika die acceptatie van homoseksualiteit proberen tegen te gaan. Dit is frappant, want zoals is gebleken heeft het Christendom bij de totstandkoming van sodomiewetten vrij weinig te maken gehad. Dit was het geval in Europa, Afrika, de Cariben en de Pacific. Daarnaast zijn de huidige homofobe wetten in Afrika omgeven door zogenaamde Afrikaanse culturele waarden. Waarden die pas ontstaan zijn met de komst van de kolonistoren. Kolonistoren die dus zelf al enige tijd van deze waarden zijn afgestapt. Het verwijt neokolonialisme ligt nog weleens op de loer bij de pogingen van het Westen om mensenrechten te introduceren in de rest van de wereld, maar in dit geval kan beter gesproken worden van het herstellen van fouten gemaakt in de koloniale tijd in plaats van het opdringen van Westerse waarden.

Zolang niet iedereen wettelijk gezien kan genieten van dezelfde rechten kan je nog niet spreken van een wereld waarin mensenrechten succesvol geïntroduceerd zijn. Zeker, er zijn stappen gemaakt en de acceptatie voor mensenrechten is groter geworden. Maar dat neemt niet weg dat er nog een lange weg te gaan is. Het beste voorbeeld is en blijft het African Commission on Human and People's Rights. Aan de ene kant een goed voorbeeld van hoe mensenrechten lokaal kunnen werken en toegepast kunnen worden, aan de andere kant is de sectie plichten een excuus om een mensenrecht eventueel op te schorten. De plicht om de Afrikaanse Cultuur te

promoten kan regelrecht gebruikt worden tegen rechten voor homo's. Want als de redenering is dat homoseksualiteit niet voldoet aan de Afrikaanse cultuur, dan is de conclusie snel gemaakt dat de Afrikaanse Commissie ze ook niet zal geven. De vraag is natuurlijk of het dan alleen maar bij homoseksuelen blijft. Wat als een Afrikaans land ooit tot de conclusie komt dat blanken niet bij de Afrikaanse cultuur horen?

Uiteraard is dit gechargeerd (hoewel men de situatie in Zimbabwe niet moet vergeten), maar af en toe is dat nodig om het punt duidelijk te maken dat de positie van mensenrechten bij lange na nog niet zeker is en dat ze nog een lange weg te gaan hebben. Waarbij de homorechten één ding duidelijk maken; mensenrechten werken alleen als ze daadwerkelijk over mensen gaan. De discussie moet dus op bilateraal of multilateraal niveau minder juridisch gevoerd worden, maar meer op argumenten voortkomend uit de waarde van de mens zelf. Het beste voorbeeld hiervan is Zuid-Afrika waar homorechten werden geaccepteerd omdat ANC-leiders een vriend hadden die toevallig homoseksueel was. Want op zich zijn de rechten al wel daar, op zich zijn ze ook al onderkend, maar zolang de acceptatie er nog niet is, dan zal het puur en alleen maar benadrukken van mensenrechten ook niet helpen, zonder dat daarbij ook wordt stil gestaan dat mensenrechten intrinsiek over mensen gaan.

Literatuurlijst

- Addis, Adeno, 'Review of *The African Charter on Human and People's Rights: A Comprehensive Agenda for Human Dignity and Sustainable Democracy in Africa*', *The American Journal on International Law* vol. 98 No. 4 (2004) 879-883.
- 'Africa Caribbean Pacific-EU Assembly: the European Union speaks up against the Ugandan Anti-Homosexuality Bill' www.lgbt-ep.eu 1 december (2009).
- African Commission on Human and People's Rights, 'History', www.achpr.org 30 juni (2010).
- Agnastou, Dia 'The Strasbourg Court, Democracy and the Protection of Marginalised Individuals and Minorities', in: Dia Agnastou, Evangelia, Psychogiopoulou (ed.), *The European Court of Human Rights and The Rights of Marginalised Individuals and Minorities in National Context*, (Leiden 2010), 1-26.
- Amnesty International, 'Stop gedwongen huisuitzettingen in Kenia', www.amnesty.nl 30 juni (2010).
- ANP, 'President Malawi verleent homostel gratie', *de Volkskrant* 30 mei (2010).
- ANP, 'Vertrek uit Uruzgan megaklus', *de Volkskrant* 2 juli (2010).
- Clive Baldwin, 'The European Court's hidden but hopeful message', *The Guardian* 29 juni (2010).
- BBC, 'Uganda President Musaveni wary of anti-gay bill', news.bbc.co.uk 13 januari (2010).
- Bearak, Barry 'Gay Couple in Malawi get Maximum Sentence of 14 Years in Prison', *New York Times* 20 mei (2010).
- Bearak, Barry, 'Same-Sex Couple stir fears of a 'Gay-Agenda'', *New York Times* 13 februari (2010).
- Boelaars, Bert, 'Urgency and Strategy: Homosexual Men and Women in the First Half of the Twentieth Century', in: Ireen Dubbel, André Hielkema (ed.) *Urgency Required. Gay and Lesbian Rights are Human Rights*, (Den Haag 2010) 10-21.
- Boersema, Wendelmoet, 'The Tyranny of the Majority', in: Ireen Dubbel, André Hielkema (ed.) *Urgency Required. Gay and Lesbian Rights are Human Rights*, (Den Haag 2010) 280-283.

- Boswell, John, *Christianity, Social Tolerance and Homosexuality Gay People in Western Europe from the Beginning of the Christian Era to the Fourteenth Century*, (Chicago 1980).
- Cashman, Michael, Sophie in 'T Veld ea, 'Open letter to the attention of: Mr Šedbaras, chairman of the Committee of Legal Affairs', *www.d66.nl* 21 augustus (2009).
- Cecconi, Maurizio, 'European Commission signs trade deal with countries jailing and killing gays and lesbians', *www.lgbt-op.eu* 22 maart (2010).
- Coke, Edward, *The Third Part of the Institutes of the laws of England*, (1797).
- The Council of Ministers, *The Georgetown Agreement* (Brussel 2003).
- Economist, 'New Congo, Same Old Ways'. *The Economist* 5 februari (1998) 41-42.
- European Commission, *Partnership Agreement ACP-EC, Signed in Cotonou on 23 June 2000, Revised in Luxembourg on 25 June 2005* (Luxembourg 2006).
- European Court on Human Rights, 'Case of Dudgeon vs United Kingdom', *cmiskp.echr.coe.int* 1 juli (2010).
- 'European Parliament Resolution on Uganda: anti-homosexual draft legislation' *www.europarl.europa.eu/sides* 16 december (2009).
- Gerhards, Jürgen, 'Non-Discrimination towards homosexuality: The European Union's Policy and Citizens' Attitudes towards Homosexuality in 27 European Countries', *International Sociology* vol. 25 issue 5 (2010) 5-28.
- Geschiere, Peter, 'Homosexuality in Cameroon. Identity and Persecution' in: Ireen Dubbel, André Hielkema (ed.) *Urgency Required. Gay and Lesbian Rights are Human Rights*, (Den Haag 2010) 126-131.
- Hasanbegović, Jasminka 'Human Rights Culture and/or Human Rights Ideology' in: Miodrag A. Jovanović, Ivana Krstić (ed.), *Human Rights Today, 60 years of the universal declaration* (Utrecht 2010) 77-86.
- 'Homosexuality' *Columbia Electronic Encyclopedia* 6th edition 10 januari (2009) 1-2.
- Huisman, Charlotte, 'Homostel weggepest uit Utrecht', *de Volkskrant* 14 juni (2010).
- Human Rights Watch, 'Committee of Ministers of the Council of Europe Adopt LGBT Recommendations', *www.hrw.org* 6 april (2010).
- Human Rights Watch, 'Letter to the Government of Kenya on Recent Attacks against Health Workers and Activists', *www.hrw.org* 17 februari (2010).

- Human Rights Watch, *This Alien Legacy. The Origins of "Sodomy" Laws in British Colonialism*, (New York 2008).
- Human Rights Watch, 'Uganda: 'Anti-Homosexual' Bill Threatens Liberties and Human Rights Defenders', www.hrw.org 15 oktober (2009).
- Human Rights Watch, *Under a Shadow: Civil and Political Rights in Zimbabwe*, (New York 2003).
- Human Rights Watch, 'UN: General Assembly Statement Affirms Rights For All', www.hrw.org 18 december (2008).
- Human Rights Watch, 'UN: Landmark Meeting Denounces Rights Abused on Sexual Orientation, Gender Identity. Holy See Condemns Criminalization of Homosexual Conduct', op: www.hrw.org 11 December (2009).
- Jovanović, Miodrag A. , Ivana Krstić, 'Human Rights in the 21st Century: Between Crisis and a New Beginning', in: Miodrag A. Jovanović, Ivana Krstić (ed.), *Human Rights Today, 60 years of the universal declaration* (Utrecht 2010) 3-20.
- Kelly, Annie, 'Raped and killed for being a lesbian: South Africa ignores 'corrective' attacks', *The Guardian* 12 maart (2009).
- Kron, Josh, 'Uganda Panel Gives Setback to Antigay Bill', *New York Times* 8 Mei (2010).
- Luirink, Bart, 'Behind the Mask', in: Ireen Dubbel, André Hielkema (ed.) *Urgency Required. Gay and Lesbian Rights are Human Rights*, (Den Haag 2010) 87-93.
- Lwanga, Cyrian Kizito, 'The Catholic Church in Uganda Against Homosexuality Bill', www.radiosapientia.com 23 december (2009).
- Meldrum, Andrew, '50 Public figures named in gay witch hunt by Cameroon's papers', *The Guardian* 6 februari (2006).
- Mckay, John P., Bennet D. Hill, John Buckler, *A History of Western Society*, (Boston, 1998).
- McGovern, Celeste M. 'Everybody else is nice to transsexuals, so Britain should be too', *Newsmagazine (National Edition)* vol 29, issue 16 (2002) 51.
- Millns, Susan, Christopher Roots e.a., 'The European Court of Human Rights in the UK: Litigation, Rights Protection and Minorities', in: Dia Agnastou, Evangelia, Psychogiopoulou (ed.), *The European Court of Human Rights and The Rights*

- of Marginalised Individuals and Minorities in National Context*, (Leiden 2010), 183-208.
- Murray, Rachel, Frans Viljoen, 'Towards Non-Discrimination on the Basis of Sexual Orientation: The Normative Basis and Procedural Possibilities before the African Commission on Human and Peoples' Rights and the African Union', *Human Rights Quarterly* 29.1 (2007) 86-111.
- Mutua, Makau, 'Standard Setting in Human Rights: Critique and Prognosis', *Human Rights Quarterly* 29.3 (2007) 547-630.
- Organisation of African Unity, *African Charter on Human and People's Rights* (Nairobi 1981).
- O'Sullivan, Declan, 'Is the Declaration of Human Rights Universal?', *The International Journal of Human Rights* Vol. 4 No. 1 (2000) 25-53.
- Ottoson, Daniel, 'State-sponsored Homophobia, A World Survey of laws prohibiting same sex activity between consenting adults', *ILGA Report* (2010) 1-61.
- Peeperkorn, Marc, 'EU: uitzetten Roma is schandalig', *de Volkskrant* 15 september (2010).
- Philpott, Daniel, *Revolutions in Sovereignty, How ideas shaped modern international relations* (Princeton 2001) 168.
- Pillay, Navathem, 'Are Human Rights Universal?', *UN Chronicle* No 2/3 (2008) 4-8.
- Rice, Xan, 'Uganda Rows back on draconian anti-gay law after western outrage', *The Guardian* 14 januari (2010).
- Reuters, 'Obama condemns Uganda anti-gay bill as "odious"', *www.reuters.com* 4 februari (2010).
- Smith, David, 'South African minister describes lesbian photos as immoral', *The Guardian* 2 maart (2010).
- Schuyf, Judith, 'Act Naturally – That's Crazy Enough, in: Ireen Dubbel, André Hielkema (ed.) *Urgency Required. Gay and Lesbian Rights are Human Rights*, (Den Haag 2010) 22-30.
- 'Statement on human rights, sexual orientation and gender identity promoted by France', *www.diplomatie.gouv.fr* 18 december (2008).
- 'UN Treaty Collection: International Covenant on Cultural and Political Rights', *treaties.un.org* 30 juni (2010).

Van der Vaart, Joost, 'Duitsland weg na 2014'. *NRC Handelsblad* 27 januari (2010).
In 'T Veld, Sophie, 'Gele en rode kaarten bij schendingen EU grondrechten',
www.d66.nl 10 juli (2010).

Verhagen, Maxim, *Naar een menswaardig bestaan, Een mensenrechtenstrategie voor het buitenlands beleid* (2007 Den Haag).

Ward, Kevin, 'Same-Sex Relations in Africa and the Debate on Homosexuality in East African Anglicanism' in: *Anglican Theological Review* January 1 (2002) 81-111.

Wieringa, Saskia, 'Lesbian Identity and Sexual Rights in the South: an Exploration' in: Ireen Dubbel, André Hielkema (ed.) *Urgency Required. Gay and Lesbian Rights are Human Rights*, (Den Haag 2010) 53-62.

Wines, Michael, 'Same-Sex Unions to Become Legal in South Africa', *New York Times* 2 december (2005).
www.diplomatie.gouv.fr
www.europarl.europa.eu/intcoop/acp